

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jana Štofková

**Hotovostný a bezhotovostný platobný styk a jeho právní
regulace**

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Hotovostný a bezhotovostný platobný styk a jeho právna regulácia“ vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci dňa

.....

Ďakujem JUDr. Michaelovi Kohajdovi, Ph.D. za odborné vedenie a pomoc pri vypracovaní diplomovej práce.

Obsah

Úvod	5
1. Základné pojmoslovie k problematike	7
2. Bezhotovostný platobný styk	16
2.1. Delenie bezhotovostného platobného styku	17
2.1.1. Tuzemský platobný styk	17
2.1.2. Zahraničný platobný styk.....	20
2.1.3.Cezhraničný platobný styk.....	25
3. Hotovostný platobný styk.....	28
3.1. Legislatívna úprava hotovostného platobného styku.....	29
3.1.1. Zákon č.254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti.	30
3.1.2. Zákon č.136/2011 o obehú bankoviek a mincí.	31
3.2. Peňažný obeh a peniaze v ČR.....	34
3.2.1. Bankovky v Českej republike	35
3.2.2. Mince v ČR	38
4. Platobné systémy	41
4.1. Platobné systémy v ČR.....	42
4.2. Platobné systémy v EÚ	44
4.2.1. TARGET, TARGET2	46
4.2.2. SEPA.....	48
4.2.3. Ostatné platobné systémy EÚ	50
Záver.....	52
Prílohy	53
Použitá literatúra a zdroje.....	55
Abstrakt	58

Úvod

„Všetko je to o peniazoch“. Povedal Joseph Jackson, americký businessman a presne o tom bude aj celá moja práca, o peniazoch, presnejšie povedané a platobnom styku, teda o tom čo s peniazmi robíme, ako nimi “hýbeme“, ako si ich vymieňame, v akých formách sa nachádzajú a podobne. Prichádzame s nimi bežne do styku a preto považujem za dôležité, aby mal každý aspoň základné vedomosti o tom ako sa s peniazmi dáarábať.

Peniaze sú v dnešnej dobe jednou z najväčších, ak nie najväčšou, hybnou silou vo svete. Každý s nimi prichádza denne do styku v rôznych podobách. Úplne v začiatkoch obchodov predstavovali peniaze majetky, resp. veci. Obchody prebiehali výmenou tovar za tovar. Neskôr získali peniaze podobu mincí a až v 17. storočí sa začínajú objavovať bankovky. Peniaze a teda platobný styk vtedy prebiehal čisto hotovostnou formou. V posledných rokoch, môžeme povedať v poslednom desaťročí, sa to pomaly začína otáčať a do popredia vstupuje bezhotovostný platobný styk. Doba je rýchla a preto aj pohyb peňazí sa musí neustále zrýchľovať, preto je lepšie využívať práve bezhotovostný platobný styk. Najčastejšie využívanými a najefektívnejšími formami bezhotovostného platobného styku sú platobná karta a bankové prevody. Hotovostný platobný styk využívame každý deň pri všetkých platbách v hotovosti, čiže pri používaní bankoviek a mincí. Tento spôsob platenia asi nikdy úplne nevymizne, hoci už dnes môžeme pozorovať jeho ústup.

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná základnými pojmom platobného styku. V druhej kapitole sa zaoberám bezhotovostným platobným stykom a jeho delením. V tretej kapitole zas rozoberám hotovostný platobný styk, jeho právnej úprave a problematiku bankoviek a mincí. Štvrtá kapitola je venovaná platobným systémom v Českej republike a Európskej únii.

Cieľom mojej práce preto bude trochu bližšie popísať platobný styk, základné pojmy, s ktorými sa dennodenne stretávame, druhy platobného styku, priblížiť aj iné formy platobného styku než aké poznáme z bežného používania, nezabudnem spomenúť nástroje platobného styku a na záver by som sa rada zamerala na platobný styk v rámci Európskej únie a jeho podoby. Keďže téma mojej práce je dosť široká, budem sa snažiť vystihnúť aspoň tie najdôležitejšie poznatky a informácie o jednotlivých problematikách a vytvoriť tak akýsi prehľad o platobnom styku vo všeobecnosti. Moje štúdium tejto problematiky bolo hodnotené a písané k 1.3.2014.

Na záver úvodu by som už len rada spomenula jednu myšlienku od Ziga Ziglara, známeho amerického obchodníka, ktorá podľa mňa vystihuje dostatočne presne vzťah ľudí k peniazom ako takým. „Peniaze nikoho šťastným neurobia...ale každý si to chce zistiť sám pre seba.“

1. Základné pojmoslovie k problematike

Téma platobného styku je veľmi špecifickou témou s množstvom zložitých pojmov, a preto by som sa v úvodnej kapitole chcela venovať práve vysvetleniu niekoľkých z nich, ktoré považujem za dôležité poznať. Keďže definície niektorých pojmov sa v rôznych literatúrach odlišujú, tak ich pre lepšie pochopenie a komparáciu budem zopár z nich porovnávať z rozličných zdrojov.

Prvým pojmom, ktorým sa celá problematika, dá sa povedať začína, je pojem mena. Tu sa budem venovať nielen jeho vysvetleniu, ale pre častú zámenu aj odlišeniu od pojmov peniaze a financie.

Mena – mena je kategóriou rýdze právnou a v najobecnejšom vyjadrení predstavuje zákonné platidlo a pravidlá jeho emisie a používania upravené právom. Menou sa teda neplatí – túto rolu plnia už uvedené peniaze (v širšom význame) alebo peňažné prostriedky (v užšom pojatí)¹. Čo sa týka financií – nejde o kategóriu právnou, ale sústavu vzťahov, ktoré vznikajú predovšetkým pri tvorbe verejných peňažných fondov a ich prerozdelenia.²

Ďalšia možná definícia meny, ktorá je o čosi podrobnejšia, znie – mena je národná, štátna a medzinárodná forma peňazí, zákonom upravený peňažný systém peňažnej jednotky, ich foriem (znakov) a jej obehu. Taktiež zákonné platidlo v určitej zemi a označenie pre národnú sústavu peňazí. Právna úprava meny je znakom štátnej suverenity. Zákon upravuje systém peňažnej jednotky, jej znaky a pravidla obehu. Je to dôležitý finančne - právny inštitút.³

Táto druhá definícia je presnejšia a dáva nám lepšie pochopiť podstatu meny. Najľahšie je si to predstaviť na príkladoch. V Slovenskej republike je národnou menou euro, ktoré sa dá označiť aj za medzinárodnú menu, keďže je používané vo viacerých štátoch. V Českej republike je národnou menou česká koruna, ktorú žiaden iný štát ako národnú menu nepoužíva. Týmto príkladom sme si vlastne aj rozlíšili druhy mien – národnú a medzinárodnú. Samozrejme toto je len jedno z kritérií, podľa ktorých by sme meny mohli rozdeliť.

¹ Peňažné prostriedky ako predmet platobnej transakcie môžu mať podobu jednak bankoviek alebo mincí, teda peňažných prostriedkov hotovostných, jednak peňažných prostriedkov bezhotovostných, teda pohľadávok predstavovaných zápisom na účte, a rovnako môžu mať podobu elektronických peňazí. Nie je vylúčené, aby peňažné prostriedky v priebehu platobnej transakcie svoju podobu zmenili.

² GRŮŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc : ISBN, 2009, s.15.

³ GRŮŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.96.

Ako som už spomínala vyššie, pre častú zámenu je podstatné vyjasniť a vymedziť si aj pojmy peniaze a financie.

Peniaze – lat. pecus, pecunia⁴, je akékoľvek aktívum, ktoré je všeobecne prijímané pri platení za tovar a služby alebo pri úhradách dlhov. Definícia obsahuje veľmi podstatný aspekt všeobecnosti – dané aktívum je prijímané (v zásade) všetkými subjektmi danej spoločnosti. Pokiaľ tomu tak nie je, nejde o peniaze, ale iba o ich neumelú a obvykle aj časovo obmedzenú náhradu. Peniaze nemusia mať formu iba mincí a bankoviek. Podobu peňazí môžu nadobúdať a niektoré ich funkcie plniť aj iné aktíva.⁵

Alebo môžeme peniaze definovať na základe finančného slovníka, ktorý hovorí, že peniaze sú zvláštny druh tovaru univerzálneho charakteru a použitia, ktorý slúži predovšetkým k vyjadreniu cien ostatného tovaru pri jeho nákupe a predaji, teda ako prostriedok výmeny. Slúži taktiež ako zúčtovací prostriedok a ako nástroj vyjadrenia kritériálnych veličín v národnom hospodárstve.⁶ Významná je ich funkcia uchovávateľa hodnôt. Sú ekonomickou kategóriou. Toto vyjadrenie peňazí je oveľa presnejšie a sú spomenuté viaceré významné faktory peňazí.

Čo sa týka pojmu financie je jednou z možných definícií tá, ktorá hovorí, že financie sú jednou zo základných ekonomických kategórií a predstavujú súhrn špecifických peňažných vzťahov, vznikajúcich pri tvorbe, rozdeľovaní, používaní a vysporiadaní peňažných fondov, spravovaných určitými ekonomickými subjektmi. Pojem financie, lat. finis (koniec), je teda užší ako pojem peniaze a teda aj pojem finančné vzťahy je užší ako pojem peňažné vzťahy, pretože pojem peňažné vzťahy subsumuje pod seba ceny, resp. cenové vzťahy, mzdy, resp. mzdové vzťahy a nakoniec aj financie, resp. finančné vzťahy.⁷ Každá z týchto kategórií rozdeľovania je kategóriou samostatnou, na druhej strane však všetky tri pôsobia spoločne a navzájom. Peňažné vzťahy a finančné vzťahy nie sú teda synonymá, nie sú totožné.

⁴ Pod pojmom peniaze nemožno chápať iba mince a bankovky; v určitom čase sa tak označujú aj všetky výrobky, predmety, kovy a potraviny, ktorými sa kedy a kde platilo. Ako platidlo sa používali aj zvieratá, ktorá dali dokonca peniazom ich pomenovanie. Latinské slovo „pecus“ znamená totiž dobytok, „pecunia“ už znamenalo majetok. Numizmatický výklad slova „peniaz“ je celkom iný. Latinský denarius sa po anglicky povie „penny“, z toho sa v Nemecku stal pfennig“ a v Maďarsku „pengo“, vo Fínsku „penni“ a v našich krajinách peniaz. V angloamerickej literatúre sa názov „penny“ spojuje s mincou kráľa Mercie, ktorý sa volal Penda (7.st.), a táto minca sa nazývala pendling. Existujú však aj ďalšie etymologické teórie, ktoré hľadajú pôvodný základ slova „peniaz“, napr. v latinskom „pondus“ (váha) alebo v keltskom „penn“, takže úplnú pravdu sa už asi nedozvieme.

⁵ REVENDA, Zbyněk a spol. *Peňažná ekonomie a bankovníctví*. Praha : Managment press, 2012, s. 14-15.

⁶ GRŮŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.114.

⁷ GRŮŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc : ISBN, 2009, s.11-12.

Finančné vzťahy sú vždy taktiež vzťahmi peňažnými, ale naopak nie všetky peňažné vzťahy sú zároveň vzťahmi finančnými.⁸

Podobnou, ale trochu komplikovanejšou definíciou je, že financie sú obecným označením pre peniaze, majetkovú situáciu, štátny rozpočet a podobne. Ide o peňažné vzťahy, ktoré vznikajú v procese tvorby, rozdeľovania a používania peňažných fondov. Patria k základom hospodárskej politiky štátu. Finančná veda uvádza spravidla 3 základne funkcie financií : rozdeľovaciú, stimulačnú a kontrolnú. Prostredníctvom financií a realizácie ich funkcií sa zaist'uje tvorba a rozdeľovanie spoločenského produktu. Historickým vývojom došlo k profilácii financií na verejné a súkromné. V súvislosti s extrateritoriálnym pôsobením financií sa vytvárajú niektoré ďalšie špeciálne formy financií, napr. financie medzinárodné alebo financie svetové.⁹

Ďalším zásadným pojmom je pojem platobného systému. Ten môžeme definovať ako množinu pravidiel, inštitúcií a technických mechanizmov, ktoré slúžia na transfer peňazí alebo ho môžeme definovať podľa komentovaného ustanovenia zákona o platobnom styku, ktoré hovorí, že za platobný systém zákon považuje akýkoľvek „systém“, ktorý má jednotné pravidlá a slúži k vykonávaniu, zúčtovaniu alebo vysporiadaniu platobných transakcií.¹⁰ Zákon o platobnom styku rozlišuje dva druhy platobných systémov. Sú to jednak tzv. platobné systémy s neodvolateľnosťou zúčtovania, ktoré sú upravené v druhej hlave tretej časti zákona, majú obmedzený okruh spôsobilých účastníkov a ich prevádzkovatelia musia spĺňať určité podmienky pre udelenie povolenia k činnosti , a jednak platobné systémy, ktoré nepoživajú výhody neodvolateľnosti zúčtovania.¹¹

Platobný systém je prirodzenou súčasťou finančnej infraštruktúry každej trhovej ekonomiky. Bezpečná a efektívna prevádzka platobných systémov je v záujme účastníkov trhu, verejného sektora (štátnej správy) a centrálnych bánk. Platobné systémy sa musia vyznačovať operatívnou efektívnosťou, spoľahlivosťou, rýchlosťou a včasnou (dochvíľnosťou) a existenciou trvalého (nepretržitého) monitorovania, ktorými sa má zredukovať na minimum finančné riziko zlyhania národných platobných systémov. Platobný systém štátu tvoria platobné nástroje, bankové operácie a medzibankové platobné systémy

⁸ BAKEŠ a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H.Beck, s.r.o., 2012, s. 7.

⁹ GRŮŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.62.

¹⁰ Platobné transakcie sú v základnej situácii tvorené vzťahmi medzi štyrmi osobami, ktoré zákon označuje ako platcu, poskytovateľa platcu, príjemcu a poskytovateľa príjemcu. Pod tento pojem môžeme zahrňovať nielen prevody peňažných prostriedkov medzi platcom a príjemcom, ale aj vloženie peňažných prostriedkov na platobný účet a výber peňažných prostriedkov z platobného účtu.

¹¹ Beran a spol. *Komentář k zákonu o platebním styku*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství C.H.Beck, 2011, s. 32.

zabezpečujúce prevod peňazi.¹² Platobný systém môžeme deliť z hľadiska organizácie bezhotovostného platobného styku na vnútrobankový a medzibankový.

- Vo vnútrobankových platobných systémoch prebiehajú platby pokiaľ platca a príjemca sú klienti jednej banky, platba v tomto prípade neopustí danú banku. Pre vnútrobankový platobný styk je v dnešnej dobe charakteristická plná automatizácia, z ktorej vyplýva jeho rýchlosť, spoľahlivosť aj relatívne nízke náklady.
- Medzibankové platobné systémy zahŕňujú tie platby, kedy platca a príjemca sú klienti iných bánk a samozrejme aj platby vyplývajúce zo vzájomných obchodov medzi bankami, ktoré prevádzajú pre svoje potreby a na svoj účet. K zabezpečeniu týchto platieb musí existovať určité prepojenie medzi bankami.¹³

Postupne sme sa prepracovali k azda najzákladnejšiemu pojmu celej témy, a to definícii platobného styku. Čo si pod tým máme predstaviť? V širšom slova zmysle by sme mohli považovať platobný styk za peňažný vzťah medzi platcom a príjemcom, ktorý je uskutočňovaný v určitých formách dohodnutými platobnými inštrumentmi buď priamo medzi nimi alebo prostredníctvom k tomu určených subjektov (napr. bánk alebo sporiteľných a úverových družstiev). Obsahom tohto právneho vzťahu, ktorý je sprostredkovaný bankami alebo sporiteľnými a úverovými družstvami, je súhrn práv a povinností spojených s uskutočňovaním takých operácií, pri ktorých poskytovateľ služieb platobného styku (napr. banka) na príkaz svojich klientov prevádza operácie platobného styku klientom vybraným platobným inštrumentom. Subjektmi sú potom fyzické alebo právnické osoby, ktoré stoja v roli klientov bánk alebo sporiteľných a úverových družstiev na jednej strane, na strane druhej potom ide o banky a sporiteľné a úverové družstvá. Platobný styk je hlavne záležitosťou platcu a príjemcu, pokiaľ do tohto právneho vzťahu vstupuje pri poskytovaní služieb platobného styku banka alebo iný subjekt, tak stojí iba v roli sprostredkovateľa.

Formy platobného styku môžu byť rôzne podľa toho, aké triediace kritérium je užité. Môžeme použiť 5 kritérií – spôsob platenia, územné kritérium, náležitosti sprievodných dokumentov, lehoty realizácie alebo vzťah banky pri prevode.¹⁴ Podľa prvého kritéria, spôsobe platenia, môžeme triediť platobný styk na hotovostný, bezhotovostný, kombinovaný.

¹² KUBRANOVÁ, Magdaléna. SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009, s. 21.

¹³ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005, s.289.

¹⁴ SCHLOSSEBERGER, Otakar. *Platobné služby*. Praha : Managment press, 2012, s. 11.

Tu ich spomeniem len okrajovo, pretože sa im viac budem venovať v nasledujúcich kapitolách.

Bezhotovostný platobný styk je realizovaný prevodom prostriedkov z účtu platiteľa na účet príjemcu platby. Prostriedkami používanými pre bezhotovostný platobný styk sú príkazy na úhradu, príkazy na inkasá, šeky a platobné karty. Pri bezhotovostnom platobnom styku sa nevyužívajú hotovostné peniaze, ale tzv. depozitné - bankové peniaze. Bezhotovostný platobný styk je realizovaný výlučne prostredníctvom bánk, resp. prostredníctvom bankových účtov, medzi ktorými dochádza k presunom peňazí. Podmienkou pre realizáciu bezhotovostného platobného styku je teda existencia bankového účtu ako na strane odosielateľa peňazí, tak aj na strane ich príjemcu. Ak ku prevodu peňazí dochádza v rámci účtov jednej banky, hovoríme o vnútrobankovom bezhotovostnom platobnom styku. Pri medzibankovom bezhotovostnom platobnom styku dochádza k prevodu medzi dvomi klientskymi účtami vedenými v rozličných bankách.¹⁵ Opakom je bezhotovostného platobného styku je hotovostný platobný styk. Sú ním všetky peňažné pohyby s použitím zákonných platidiel (bankoviek a mincí). Hotovostný platobný styk možno charakterizovať aj ako presun hotovosti v rámci niekoľkých subjektov aj bez nutnosti účasti bánk. Patria tu priame platby v hotovosti, realizované najčastejšie v obchodoch, v bankách formou vkladu alebo výberu z účtu a pod. V hotovostnom platobnom styku sú často využívanými dokladmi pásky z registračných pokladní, pokladničné šeky, zloženky a príjmové pokladničné doklady.¹⁶ Posledný druh platobného styku z hľadiska spôsobu platenia je kombinovaný platobný styk. Kombinovaný platobný styk je kombináciou hotovostného a bezhotovostného platobného styku. Príkladom môže byť vklad hotovosti v banke, pričom príjemcovi sú prostriedky pripísané na účet, alebo opačný prípad, kedy je príjemcovi vyplatená hotovosť poslaná z účtu odosielateľa.¹⁷

Ďalším kritériom je územné hľadisko a to rozdeľuje platobný styk na vnútroštátny, cezhraničný a zahraničný. Vnútroštátny platobný styk je vzťah medzi platcom a príjemcom, pokiaľ sa poskytovateľ platobných služieb platca aj poskytovateľ platobných služieb nachádzajú v rovnakom štáte. Cezhraničný platobný styk je vzťah medzi platcom a príjemcom, pokiaľ sa poskytovateľ platobných služieb platca aj poskytovateľ platobných služieb nachádzajú v rôznych štátoch, ale iba v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP). Zahraničný platobný styk je vzťahom medzi platcom a príjemcom, pokiaľ sa

¹⁵ URL: <<http://www.http://totalmoney.sk/slovník/B/bezhotovostny-platobny-styk/>> [cit. 14. januára 2014].

¹⁶ URL: <<http://www.http://totalmoney.sk/slovník/H/hotovostny-platobny-styk/>> [cit. 14. januára 2014].

¹⁷ URL: <<http://www.http://totalmoney.sk/slovník/T/tuzemsky-platobny-styk/>> [cit. 14. januára 2014].

poskytovateľ platobných služieb platca aj poskytovateľ platobných služieb nachádzajú v rôznych štátoch s výnimkou EHP.

Kritérium náležitostí sprievodných dokumentov člení platobný styk na nedokumentárny a dokumentárny. Prvý by sme mohli definovať ako vzťah medzi platcom a príjemcom, kedy pri jeho realizácii nie sú platby sprevádzané žiadnymi sprievodnými dokumentmi. Niekedy sa tiež hovorí o realizácii tzv. hladkých platieb. Kdežto dokumentárny platobný styk je vzťahom medzi platcom a príjemcom, pri ktorom si obe strany dohodnú také podmienky, že prevod peňažných prostriedkov je spojený s dokumentmi, ktoré musia platbu sprevádzať. Niekedy sa hovorí o dokumentárnych platbách, ktoré však nie sú považované za platobnú službu.

Delenie podľa lehoty realizácie je na expresný platobný styk (prednostný) a štandardný platobný styk. Expresný platobný styk je vzťah medzi platcom a príjemcom, pri ktorom banka alebo poskytovateľ platobných služieb platcu zaistí v podstate okamžité odpísanie peňažných prostriedkov z bežného alebo platobného účtu platcu a poskytovateľ platobných služieb príjemcu zaistí pripísanie peňažných prostriedkov príjemcu na účet príjemcu najneskôr v ten istý deň. Štandardný platobný styk je vzťahom medzi platcom a príjemcom, pri ktorom dochádza k bežnému presunu peňažných prostriedkov od platcu k príjemcovi sprostredkovanému ich poskytovateľom platobných služieb podľa vopred dohodnutých podmienok.

Čo sa týka vzťahu banky k prevodu, tak podľa neho môžeme platobný styk rozdeliť na bezzáväzkový platobný styk a záväzkový platobný styk. Pri prvom ide o vzťah medzi platcom a príjemcom, pri ktorom banka alebo prípadný iný poskytovateľ platobných služieb platobnú transakciu iba sprostredkuje (napr. hladká platba). Pričom záväzkový platobný styk je vzťah medzi platcom a príjemcom, pri ktorom sa strany dohodli na tom, že banka alebo iná finančná inštitúcia môže vstúpiť do záväzku. Potom táto inštitúcia nevystupuje iba ako prostredník pri realizácii platobného styku, ale prechádzajú na ňu povinnosti platcu.¹⁸

V súvislosti s platobným stykom je veľmi dôležité spomenúť ešte jeden ekonomický pojem, ktorý sa objavil v súvislosti s účinnosťou zákona č. 284/2009 Sb., o platobnom styku. Ide o kategóriu platobných služieb. Zákon definuje platobné služby pozitívnym aj negatívnym výčtom.

Platobnou službou je

¹⁸ SCHLOSSEBERGER, Otakar. *Platobné služby*. Praha : Managment press, 2012, s. 11-13.

- služba umožňujúca vloženie hotovosti na platobný účet vedený poskytovateľom,
- služba umožňujúca výber hotovosti z platobného účtu vedeného poskytovateľom,
- prevádzanie peňažných prostriedkov z platobného účtu, ku ktorému dáva platobný príkaz platca, príjemca alebo platca prostredníctvom príjemcu ako úver,
- vydávanie a správa platobných prostriedkov a zariadení k prijímaní platobných prostriedkov,
- prevod peňažných prostriedkov, pri ktorom platca ani príjemca nevyužívajú platobný účet u poskytovateľa platcu (poukazovanie peňazí),
- vykonanie platobnej transakcie poskytovateľom služieb elektronických komunikácií, ak je súhlas platcu s vykonaním platobnej transakcie daný prostredníctvom elektronického komunikačného zariadenia,
- bezhotovostné obchody s cudzou menou, pokiaľ nejde o činnosť, ktorá je investičnou službou podľa zvláštneho právneho predpisu.¹⁹

Na druhej strane, platobnou službou nie je :

- preprava, zber, spracovanie a doručenie bankoviek a mincí,
- zmenárenská činnosť podľa zákona o zmenárenskej činnosti,
- vydávanie
 - šekov, zmeniek alebo cestovných šekov v listinnej podobe,
 - papierových poukázok na tovar alebo služby,
 - poštových poukazov podľa zákona upravujúceho poštovné služby,
 - platobných prostriedkov, ktoré slúžia iba k zaplateniu tovaru alebo služby v priestoroch využívaných vydavateľom platobného prostriedku alebo tovaru alebo služby úzko vymedzenému okruhu dodávateľov alebo k zaplateniu úzko vymedzeného okruhu tovaru alebo služieb, ani platobná transakcia nimi vykonávaná,
- platobná transakcia vykonávaná
 - medzi poskytovateľmi alebo ich obchodnými zástupcami na ich vlastný účet,

¹⁹ Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikaní na kapitálovom trhu

- v rámci podnikateľského zoskupenia bez účasti alebo sprostredkovaníu osoby mimo toto podnikateľské zoskupenie,
- v rámci platobného systému alebo systému pre vysporiadanie obchodov s cennými papiermi medzi účastníkov tohto systému a poskytovateľmi alebo medzi účastníkmi tohto systému navzájom,
- v rámci správy cenných papierov,
- v rámci správy cudzieho majetku podľa iného právneho predpisu,
- osobou, ktorá jedná menom inej osoby pri nákupe alebo predaji tovaru alebo poskytovaníu alebo čerpaníu služieb, alebo osobou, ktorá sprostredkováva taký nákup, predaj, poskytovanie alebo čerpanie, a to pokiaľ sa jedná o platobnú transakciu vyplývajúcu z tohto nákupu, predaja, poskytovaníu alebo čerpaníu,
- poskytovateľom služieb elektronických komunikácií prostredníctvom elektronického komunikačného zariadenia, ak slúži platobná transakcia k zaplateníu tovaru alebo služby, ktoré sú dodané do elektronického komunikačného zariadenia a budú užívané prostredníctvom elektronického komunikačného zariadenia, pričom poskytovateľ služieb elektronických komunikácií nejedná iba ako sprostredkovateľ platby medzi užívateľom platobných služieb a dodávateľom tovaru alebo služby,
- vyplácanie hotovosti,
- dodávateľom tovaru alebo služby zákazníkovi pri platení za zboží alebo službu,
- pomocou bankomatu osobou jednajúcou menom vydavateľa platobného prostriedku, ak táto osoba neposkytuje iné platobné služby,
- služba poskytovateľov technických služieb, ktorí podporujú poskytovanie platobných služieb, bez toho aby peňažné prostriedky, ktoré sú predmetom platobnej transakcie, prechádzali do ich držby.²⁰

Z vyššieho uvedeného možno teda považovať platobný styk za pojem širší než pojem platobných služieb s ohľadom na skutočnosť, že zahrňuje širšie právne vzťahy medzi subjektmi – klientom a jeho bankou, ktoré sú dané širšou škálou užívaných platobných

20 BERAN a spol. *Komentár k zákonu o platobním styku*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství C.H.Beck, 2011, s.42-44.

inštrumentov. Platobná služba je kategória, ktorá zahrňuje len vybrané platobné inštrumenty, ale môžu ich poskytovať aj ďalšie subjekty (§7 zákona č.284/2009 Sb., o platebním styku).²¹

Pri pojmoch platobný styk a platobné služby sa veľmi často opakovali pojmy platcu a príjemcu, a preto považujem za nevyhnutné si ich vysvetliť. Hoci vymedzenie platcu aj príjemcu by bolo pravdepodobne jednoznačné už z obecného výrazu oboch pojmov, komentované ustanovenia zákona o platobnom styku ich výslovne definujú. Definícia platcu vyjadruje, že peňažné prostriedky môžu byť na strane platcu buď odpísané z platobného účtu platcu alebo ich môže platca dať svojmu poskytovateľovi inak k dispozícii (napr. môžu byť peňažné prostriedky odpísané z iného než platobného účtu alebo ich môže platca zložiť v hotovosti). Definícia príjemcu vyjadruje, že peňažné prostriedky môžu byť na strane príjemcu buď pripísané na jeho platobný účet alebo ich môže poskytovateľ inak dať príjemcovi k dispozícii (napr. môžu byť peňažné prostriedky pripísané na iný než platobný účet alebo ich môže poskytovateľ príjemcovi vyplatiť v hotovosti).²²

²¹ SCHLOSSEBERGER, Otakar. *Platobné služby*. Praha : Managment press, 2012, s. 13-14.

²² BERAN a spol. *Komentář k zákonu o platobním styku*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství C.H.Beck, 2011, s. 33.

2. Bežhotovostný platobný styk

Celá nasledujúca kapitola bude venovaná výhradne bežhotovostnému platobnému styku, ktorý upravuje zákon č.124/2002 Sb., o platobnom styku. Na úvod si ozrejmime definíciu bežhotovostného platobného styku, spomínanú už v prvej kapitole. Tentoraz si ju pre porovnanie objasníme na základe vysvetlenia v slovníku, ktorý vraví, že bežhotovostný platobný styk je forma peňažného obehu, pri ktorej dochádza na jednej strane k odpisovaniu príslušnej sumy záväzku z účtu dlžníka v banke a na druhej strane k pripísaniu tejto sumy v prospech účtu veriteľa v banke. Progresívna forma pohybu peňazí, dominuje hlavne v zahraničnom obchode, postupne sa však presadzuje aj v peňažných vzťahoch fyzických osôb.²³ Platba je vykonávaná prostredníctvom tzv. účtových peňazí, tj. výhradne zápisom na vrub a v prospech účtu vedeného u banky. Pre využívanie bežhotovostného platobného styku musí mať klient v banke účet. Bankový účet klienta je chronologicky vedený prehľad záväzkov a pohľadávok určitej banky, vyplývajúci z obchodných vzťahov s klientom.²⁴

Existujú tri všeobecné typy bankových účtov :

- Základný - základný účet je dobrým miestom na uloženie vašich financií na všeobecné použitie. Na základný účet si môžete nechať posilať vašu mzdu, dávky, daňové dobropisy alebo penziu. Pri zriadení základného účtu dostanete bankomatovú kartu, ktorú môžete použiť v bankomatoch, pričom niektoré základné účty ponúkajú debetnú kartu na čerpanie peňažných prostriedkov. Pri zriadení základného účtu nedostanete šekovú knižku a z účtu nemôžete vybrať viac peňazí, ako sa na ňom nachádza.
- Bežný - bežný účet je ďalším dobrým miestom pre uloženie vašich financií na všeobecné použitie, ktorý má však viac funkcií ako základný účet. Keď si otvoríte kontokorentný bankový účet, dostanete šekovú knižku a debetnú kartu, ktorá vám umožní vyberanie hotovosti z bankomatov a platenie za tovar v obchodoch.
- Sporiaci - sporiaci účet je dobrou možnosťou pre sporenie vašich peňazí. Sporiace účty poskytujú taktiež úročenie vašich peňažných

²³ GRÚŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.23.

²⁴ KOLEKTIV AUTOROV. *Bankovníctví*. Bankovní institut, a.s., 2006, 144 s.

prostriedkov. K niektorým sporiacim účtom môže byť poskytovaná aj karta na výber peňazí z bankomatu.²⁵

Najviac využívaným je bežný účet. Ten vedie banka pre klienta a jeho hlavou funkciou je vykonávanie platobného styku. Za bežný účet vo svojej podstate možno považovať aj rôzne žirové účty, osobné kontá, dispozičné účty atď. Banky zriaďujú klientom výhradne neanonymné bežné účty na základe písomnej zmluvy, ktorá sa ako absolútny bankový obchod (právna úprava platí pre všetky bežné účty bez ohľadu na povahu účastníkov) riadi podľa ustanovení obchodného zákonníku, podrobnejšie podmienky pre bežné účty potom bývajú stanovené v obchodných podmienkach bánk. Majiteľ účtu môže s prostriedkami na účte disponovať bez obmedzenia. To znamená vykonávať bezhotovostné operácie, vyberať či vkladať hotové peniaze, s prostriedkami na bežnom účte môže klient obvykle disponovať aj prostredníctvom šekov a platobných kariet.²⁶

2.1. Delenie bezhotovostného platobného styku

Bezhotovostný platobný styk môžeme rozdeliť na :

- tuzemský platobný styk, ktorý prebieha medzi účtami vedenými bankami v Českej republike (obchodnými bankami aj Českou národnou bankou),
- zahraničný platobný styk, ktorý je prevodom prostriedkov medzi rôznymi štátmi (pokiaľ sa nejedná o cezhraničný platobný styk), a na
- cezhraničný platobný styk, ktorý je definovaný v zákone č. 284/2009 Sb., zákon o platebním styku.²⁷

2.1.1. Tuzemský platobný styk

Pre tuzemský bezhotovostný platobný styk je jedným z najdôležitejších pojmov pojem bankového spojenia. Bankové spojenie jednoznačne identifikuje účet klienta a banku, v ktorej je účet vedený. Bankové spojenie tvorí :

- vlastné číslo účtu a
- identifikačný kód banky.

Vlastné číslo účtu je tvorené maximálne 16 číselnými znakmi, ktoré sa „vnútorne delia“ na časť obsahujúcu maximálne 10 číselných znakov a na časť obsahujúcu maximálne 6

²⁵ URL: <<http://www.myukinfo.com/sk/peniaze/bankovnictvo-vo-velkej-britanii/typy-bankovych-uctov/>> [cit. 21. januára 2014].

²⁶ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005, s.648.

²⁷ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s.33.

číselných znakov, ktorá ale nemusí byť v čísle účtu obsiahnutá. Obe tieto časti musia byť v písomnej podobe od seba zreteľne oddelené – v praxi sú oddelené pomlčkou.

Identifikačný kód banky obsahuje štyri číselné znaky a stanovuje ich Česká národná banka. Pre každú obchodnú banku, ktorá pôsobí na území Českej republiky, je tento identifikačný kód jednoznačný. Vlastné číslo účtu a identifikačný kód banky musia byť od seba v písomnej podobe zreteľne oddelené – sú od seba oddelené lomítkom. Identifikačný kód banky je dôležitý pre rozlíšenie, v ktorej banke je vedený konkrétny účet, čo má zásadný význam predovšetkým potom pri medzinárodnom bezhotovostnom platobnom styku.

Čo sa týka realizácie tuzemského platobného styku, jeho základným inštrumentom je príkaz k úhrade a príkaz k inkasu. Príkaz k úhrade je príkaz majiteľa účtu banke odpísať z jeho účtu čiastku a previesť ju na iný účet a príkaz k inkasu je príkaz príjemcu platby, aby banka odpísala z účtu platcu určitú čiastku a pripísala ju v prospech jeho účtu. Príkaz k inkasu obsahuje rovnaké náležitosti ako príkaz k úhrade, len umiestnenie čísla účtu na vrub a čísla účtu v prospech sú vymenené.²⁸

Platobný príkaz musí obsahovať tieto základné náležitosti :

- Označenie, že či ide o „príkaz k úhrade“ alebo „príkaz k inkasu“. Formuláre, ktoré sú k dispozícii u bánk alebo ostatných poskytovateľov platobných služieb sú vo väčšine prípadov jasne označené. Obecný príkaz k prevodu však obsahuje obe označenia a užívateľ platobných služieb je povinný nehodiace sa preškrtnúť.
- Nutnou náležitosťou pre realizáciu prevodu peňažných prostriedkov je číslo účtu platcu a číslo účtu príjemcu. Číslo účtu je tvorené identifikátorom účtu klienta a kódom platobného styku.
- Ďalším dôležitým prvkom je správne vyplnenie meny čiastky prevodu a výšku hodnoty prevodu. Do políčka „mena“ je možné uviesť Kč, ale aj CZK podľa príslušnej ISO normy. Možno uviesť aj iné meny, pokiaľ banka alebo iný poskytovateľ platobných služieb umožňuje vnútrobankový platobný styk v cudzích menách.
- Ďalším znakom nutným pre správne nakladanie s príkazom k prevodu je jeho riadne podpísanie podľa podpisového vzoru (v prípade elektronickej platobnej služby označenie príslušnými elektronickými podpismi podľa podmienok daného poskytovateľa). Pokiaľ užívateľ platobných služieb má so svojim

²⁸ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s.39-40.

poskytovateľom dohodnuté užívanie pečiatky, je nutné ju uviesť aj na platobný príkaz.

Okrem týchto povinných údajov môžu byť na príkaze uvedený aj dátum splatnosti, ktorý užívateľ platobných služieb vyplní pokiaľ nepraje, aby peňažné prostriedky boli odpísané z účtu platcu v konkrétny deň. A ďalej nepovinným údajom je aj uvedenie variabilného, konštantného a špecifického symbolu.²⁹

Príkazy k úhrade, ktoré sa využívajú v praxi, je možné členiť z dvoch základných hľadísk :

1. Podľa počtu platieb na jednom platobnom príkaze sa rozlišujú
 - jednotlivé príkazy, na ktorých je príkaz k vykonaniu jedinej platby,
 - hromadné príkazy sa naproti tomu vyznačujú tým, že obsahujú príkaz k vykonaniu viac než jednej platby. V zrovnaní s jednotlivými príkazmi sú pre banku (pri vykonávaní viacerých platieb) výhodnejšie, pretože banka nemusí vkladať niektoré dáta (týkajúce sa platcu) opakovane pre každú platbu zvlášť.
2. Podľa toho koľkokrát má byť platba vykonaná, sa rozlišujú
 - jednorazové príkazy, u ktorých je platba vykonaná iba jedenkrát,
 - trvalé príkazy naproti tomu predstavujú príkaz k vykonaniu opakovaných platieb. Trvalý príkaz predáva klient banke v písomnej forme, v stanovenej lehote pred vykonaním prvej platby. Vedľa údajov zhodných s jednorazovým príkazom k úhrade je tu navyše uvedené kedy má byť platba vykonaná, platnosť trvalého príkazu a charakter prevodu, ktorý môže byť stanovený ako prevod trvale stanovenej čiastky, celého zostatku účtu, čiastky vo výške limitu alebo čiastky presahujúcej stanovený limit.³⁰

Čo sa týka príkazu k inkasu, tak sa jedná o platobný inštrument, ktorý, na rozdiel od príkazu k úhrade, nevychádza z podnetu platcu, ale z podnetu príjemcu platby. Pri inkasnej forme platenia musia banky dodržiavať nasledujúce zásady :

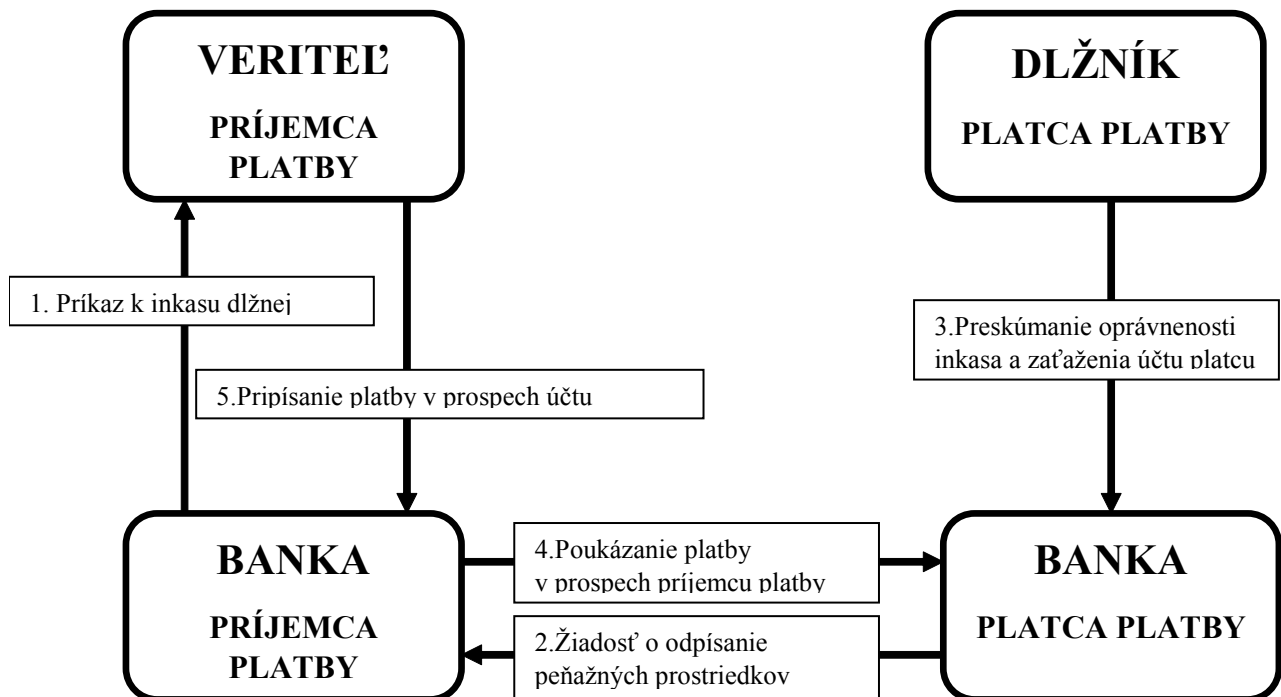
- banka platcu, ktorá vedie účet, z ktorého majú byť peňažné prostriedky na základe príkazu k inkasu odpísané, je povinná zaistiť, aby boli peňažné prostriedky odpísané z účtu platcu v prospech účtu príjemcu len na základe predchádzajúceho súhlasu platcu daného banke v súlade so zmluvou o účte,

²⁹ SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Praha : Managment press, 2012, s.123-124.

³⁰ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005, s.351-352.

- naproti tomu banka príjemcu platby, ktorá prevzala príkaz k inkasu, neskúma pri jeho prevzatí oprávnenosť použitia inkasnej formy platenia. Táto banka spracuje údaje uvedené vo vykonateľnom príkaze k inkasu a predáva ho prostredníctvom platobného systému banke platcu ako žiadosť o odpísanie peňažných prostriedkov z účtu platcu a ich prevedenie v prospech príjemcu.

Pre lepšie pochopenie uvádzam obrázok znázorňujúci princíp príkazu k inkasu.³¹

2.1.2. Zahraničný platobný styk

Zahraničný platobný styk je platobný styk zahŕňajúci platby zo zahraničia, platby do zahraničia a tiež platby realizované tuzemskými subjektmi v zahraničí. Banky svojimi službami a vďaka väzbám na zahraničné banky umožňujú klientom realizovať platobné služby nie len tuzemského charakteru, ale aj vo vzťahu k zahraničiu.

Pri prevádzaní zahraničného platobného styku banky využívajú celosvetovú sieť tzv. korešpondenčných bánk. Základným predpokladom zahraničného bezhotovostného platobného styku je existencia systému, technicky zabezpečujúceho prenos údajov. Najviac využívanou spoločnosťou je SWIFT (Society Worldwide Financial Telecommunication).³² Spoločnosť pre celosvetovú medzibankovú finančnú telekomunikáciu so sídlom v Bruseli

³¹ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005, s.352-353.

³² URL: <<http://totalmoney.sk/slovník/Z/zahranicny-platobny-styk-medzinarodny-platobny-styk/>> [cit. 22. januára 2014].

bola založená v roku 1973. Systém SWIFT začal fungovať v roku 1977. Cieľom spoločnosti SWIFT je vývoj a prevádzkovanie medzinárodnej komunikačnej siete podporovanej počítačmi, ktorá umožňuje členským bankám rýchly a bezpečný prenos informácií v medzinárodnom bankovom obchode, napr. platobných transakcií, dokumentárnych akreditívov, devízových potvrdení, cenných papierov alebo výpisov z účtu. Družstevná spoločnosť SWIFT je spoločnosťou plne vlastnenou členskými bankami, ktoré zároveň tvoria účastnícku sieť. Jedná sa o organizáciu, ktorá všetok zisk investuje do údržby a do rozvoja svojej počítačovej siete.

Ciele SWIFT sú teda :

- bezodkladné spracovanie platobného styku,
- zrýchlenie komunikácie medzi bankami prostredníctvom výmeny správ,
- minimalizácia rizík, ktoré existujú v konvenčných postupoch (straty, falšovanie a pod.),
- zníženie nákladov na prenos dát,
- priamy prístup k finančným inštitúciám na celom svete.³³

Swiftová sieť sa skladá z operačných stredísk, z ktorých jedno je umiestnené v Európe (Leiden-Holandsko), v USA (New York) a v Honkongu. Tieto operačné strediská sú medzi sebou prepojené a slúžia k vzájomnému ukladaniu údajov ako záložné strediská. Na operačné strediská sú napojení regionálni spracovatelia pre jednotlivé členské štáty alebo regióny. Prenos údajov a informácií sa prostredníctvom swiftovej siete uskutočňuje formou swiftových správ. Správy majú štandardizovanú formu. Pri prenose sú zašifrované a proti prípadným zmenám sú chránené tzv. autentizáciou. Medzinárodne platný štandardizovaný systém členenia swiftových správ rozlišuje správy podľa ich účelu a funkcie do jednotlivých kategórií, skupín a typov. Každá swiftová správa sa označuje písmenami MT a tromi numerickými znakmi MT xyz (x-kategória správy, y-skupina správy, z-typ správy).³⁴

K identifikácii odosielateľa a príjemcu platby a taktiež k identifikácii swiftových bánk slúži swiftová adresa danej banky BIC (Bank Identifier Code = bankový identifikačný kód) je osem alebo jedenásťmiestny údaj, ktorý sa skladá z nasledujúcich znakov³⁵ :

- kódu banky, ktorý identifikuje banku pomocou štyroch abecedných znakov (napr. KOMB – Komerčná banka a.s. Praha, CNBA – ČNB a pod.),

³³ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s. 51.

³⁴ KUBRANOVÁ, Magdaléna, SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo ekonóm, 2009, s. 25.

³⁵ Swiftové adresy sú popísané normou ISO 9362 a sú publikované v adresári BIC Directory a to v tlačenej alebo elektronickej podobe. Možno ich tiež nájsť na webových stránkach SWIFT-u.

- kódu zeme, identifikujúceho zem alebo geografické územie, na ktorom je umiestnené sídlo banky alebo iného konkrétneho užívateľa (používa sa dvojmiestny abecedný kód ISO, napr. FR pre Francúzsko, US pre USA, CZ pre Českú republiku atď.),
- kódu miesta, ktorý identifikuje pomocou dvojmiestneho alfanumerického znaku región alebo mesto, v ktorom je umiestnené sídlo užívateľa (napr. PP – Praha, SG – Singapur atď.),
- prípadne kódu pobočky, ktorý je voliteľnou súčasťou swiftovej adresy a skladá sa z troch alfanumerických znakov.³⁶

Čo sa týka nástrojov zahraničného platobného styku, tak medzi ne patria :

1. hladké platby (hlavne platobný príkaz),
2. šeky,
3. zmenky,
4. dokumentárne platby,
5. bankové záruky.³⁷

1. Najviac rozšíreným nástrojom zahraničného platobného styku je platobný príkaz. Je používaný vo všetkých oblastiach zahraničného platobného styku, tj. pri obchodoch s tovarmi aj službami, pri pohybe kapitálu aj kapitálových výnosov, pri platbách medzi bankami. Banky tieto platobné príkazy do zahraničia označujú názvom hladké platby. Platobný príkaz je prevod čiastky, ktorá má byť zaplatená na účet konkrétneho príjemcu platby, z jednej banky na korešpondenčnú banku, poprípade na tretiu banku. Prevody možno uskutočňovať aj v menách, v ktorých nemajú korešpondenčné banky medzi sebou účtové spojenie. V týchto prípadoch bude platba vykonaná prostredníctvom tretej zeme. Rozlišujú sa dva základné druhy hladkých platieb : došlo (platby zo zahraničia) a vyšlo (platby do zahraničia).³⁸

2. Šek je cenný papier, ktorým majiteľ účtu dáva príkaz svojej banke, aby osobe (spoločnosti) uvedenej na šeku zaplatila určitú čiastku. Najbežnejšou formou sú cestovné a bankové šeky. Dá sa s nimi platiť bezhotovostným spôsobom za služby v hoteloch, na letisku, či platiť za tovar v obchodoch. Použitie šeku môže byť nasledovné :

- preplateniu šeku v hotovosti,
- zaplatenie šekom,

³⁶ URL: <<http://www.bankovníkod.cz/swift-kody-bank/>> [cit. 22. januára 2014].

³⁷ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s. 53-61.

³⁸ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s. 53.

- zúčtovanie šeku.

Čo sa týka podstatných náležitostí šekov, môžeme ich posúdiť podľa Ženevskej šekovej oblasti alebo anglosaskej šekovej oblasti.

Podstatné náležitosti Ženevskej šekovej oblasti :

- formulár musí byť napísaný v jednom jazyku a musí byť v tomto jazyku označený ako šek,
- bezpodmienečný príkaz na vyplatenie,
- suma a mena šeku,
- meno toho, kto má platiť (šekovník),
- miesto, kde má byť platené,
- dátum a miesto vystavenia,
- podpis (podpisy) vystaviteľa.

Podstatné náležitosti Anglosaskej šekovej oblasti :

- bezpodmienečný príkaz na vyplatenie,
- šeková čiastka,
- meno toho, kto má platiť,
- miesto, kde má byť platené,
- podpis (podpisy) vystaviteľa.³⁹

3. Pri zmenkách sa jedná o špecifický zabezpečovací nástroj vo forme cenného papiera, ktorý využívajú tak finančné ako aj nebankové inštitúcie na zabezpečenie svojej pohľadávky (dlhu) voči finančnému spotrebiteľovi. Má formu listiny – vo forme listu alebo predtlačenej na formulári. Subjektmi sú zmenkový dlžník (vystavuje zmenku a dlží peniaze) a zmenkový veriteľ (prijíma zmenku a tomu sa má platiť). Poznáme vlastnú alebo cudziu zmenku. Vlastná zmenka vyjadruje záväzok zmenkového dlžníka zaplatiť stanovenú čiastku veriteľovi, a to k dohodnutému dátumu splatnosti. Cudzia zmenka vyjadruje príkaz vystaviteľa zmenky, aby iná osoba, ktorá je dlžná vystaviteľovi zmenky, zaplatila zaňho dlžnú čiastku veriteľovi. Medzi náležitosti zmenky patrí :

- označenie, že ide o zmenku,
- čitateľný dátum a miesto vystavenia zmenky,
- termín splatnosti (ak neobsahuje tento údaj, považuje sa za zmenku na videnie),
- suma, na ktorú je zmenka vystavená, vrátane meny, a to číselne aj slovne,
- meno toho, kto má platiť,

³⁹ URL: <<http://www.banky-na-slovensku.sk/seky/>> [cit. 22. januára 2014].

- pri cudzej zmenke musí byť uvedené meno toho komu alebo na rad koho sa má platiť,
- miesto, kde bude zmenka uhradená,
- meno, adresu a podpis vystaviteľa zmenky.⁴⁰

4. Medzi dokumentárne platby môžeme zaradiť dokumentárne inkaso a dokumentárny akreditív. Dokumentárne inkaso charakterizujeme ako dokumentárny bezzávazkový platobný inštrument, ktorý predstavuje z hľadiska banky sprostredkovateľskú činnosť vykonávanú iba na základe žiadosti klienta. Dokumentárne inkaso zaisťuje dodávateľovi, že ním predkladané dokumenty nebudú vydané odberateľovi bez splnenia inkasných podmienok. Dokumentárne inkaso vyjadruje záväzok odberateľa na rozdiel od dokumentárneho akreditívu, ktorý vyjadruje záväzok banky. Dokumentárny akreditív je záväzok banky odberateľa, že poskytne tretej osobe (alebo na jej rad) úhradu za dodaný tovar resp. služby, a to iba pri splnení všetkých akreditívnych podmienok. Dokumentárny akreditív zaisťuje dodávateľovi, že pri splnení všetkých akreditívnych podmienok dostane vždy akreditívnu čiastku bez ohľadu na platobnú schopnosť odberateľa.⁴¹

5. Bankovní záruka je neodvolateľný záväzok banky zaplatiť určenú sumu peňazí v prípade nedodržania podmienok kontraktu dodávateľom alebo nezaplatenia tovaru a služieb odberateľom. Záruku vydáva ručiteľ, obvykle banka, buď menom vývozcu alebo menom iného dovozcu.⁴²

Ďalším inštrumentom bezhotovostného tuzemského platobného styku je platobná karta. Platobnú kartu môžeme charakterizovať ako platobný prostriedok, ktorý umožňuje vzdialený prístup majiteľa karty k peňažným prostriedkom na účte a ktorým užívateľ platobných služieb dáva platobný príkaz poskytovateľovi. Ide v podstate o elektronický platobný prostriedok a jeden z inštrumentov platobných služieb. Forma tohto platobného prostriedku je daná normou ISO 3554. Pokiaľ má byť platobný nástroj riadnou platobnou kartou, musí spĺňať normou stanovenú veľkosť a náležitosti. Ide o nasledujúce skutočnosti :

- označenie vydavateľa karty,
- meno držiteľa platobnej karty, popr. určitú formu identifikácie (podpis držiteľa, fotku držiteľa a pod.),
- číslo platobnej karty a tzv. BIN,

⁴⁰ URL: <<http://www.fininfo.sk/sk/financne-produkty/zabezpecovacie-nastroje-k-uverovym-produktom/zmenky/>> [cit. 22. januára 2014].

⁴¹ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 128,138.

⁴² KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s. 61.

- platnosť platobnej karty,
- nosič elektronického záznamu,
- ochranné prvky platobnej karty (napr. hologram).⁴³

Keď som už spomenula elektronické peniaze, tak by bolo dobré si povedať, čo pod nimi rozumieme. Za elektronické peniaze možno v zmysle zákona o platobnom styku považovať peňažnú hodnotu, ktorá :

- predstavuje pohľadávku za vydavateľom elektronických peňazí,
- je uchovávaná v elektronickej podobe,
- je vydaná proti prijatiu peňažných prostriedkov, a to v hodnote nižšej, než je hodnota vydávaných elektronických peňazí,
- a zároveň je prijímaná ako platobný prostriedok inými osobami než len vydavateľom týchto elektronických peňazí.

Prakticky to znamená, že potenciálny držiteľ elektronických peňazí buď v hotovosti alebo bezhotovostným prevodom predá vydavateľovi určitú sumu peňažných prostriedkov, ktorá bude týmto vydavateľom pretvorená na elektronické peniaze. Aby bolo možné tieto elektronické peniaze užívať, bude užívateľovi elektronických peňazí vydaný nástroj k ich používaniu alebo mu budú zdedené autentifikačné nástroje pre možnosť elektronického platenia elektronickými peniazmi v rámci rôznych súkromných účtovacích platobných systémov.⁴⁴

2.1.3. Cezhraničný platobný styk

Cezhraničný platobný styk, resp. cezhraničný prevod, je definovaný v zákone č. 284/2009 Sb., o platební styku v § 2 ods. 2 ako :

- prevod peňažných prostriedkov z jedného členského štátu Európskej únie alebo štátu tvoriaceho Európsky hospodársky priestor do iného štátu Európskej únie alebo štátu tvoriaceho Európsky hospodársky priestor,
- v domácej mene ktoréhokoľvek členského štátu Európskej únie alebo štátu tvoriaceho Európsky hospodársky priestor,
- až do výšky protihodnoty 50 000 eur.⁴⁵

⁴³ SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Praha : Managment press, 2012, s. 135-136.

⁴⁴ SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Praha : Managment press, 2012, s. 143.

⁴⁵ Protihodnota sa prepočíta podľa kurzu devízového trhu vyhláseného Európskou centrálnou bankou ku dňu účinnosti príkazu k prevodu.

Vykonávanie cezhraničného platobného styku je zaistované jednak rovnakým spôsobom ako vykonávanie zahraničného platobného styku, jednak špecifickými platobnými systémami (napr. systémom TARGET alebo EURO1), ktoré sa však klientov priamo nedotýkajú. Každá platba, ktorá má byť vykonaná v rámci cezhraničných prevodov, musí obsahovať (vedľa obvyklých náležitostí platobného príkazu) ďalšie dve nutné náležitosti⁴⁶ :

- tzv. IBAN – International Bank Account Number
- tzv. BIC – Bank Identifier Code

Keďže BIC som rozoberala už vyššie pri SWIFT-e, teraz sa zameriam na vysvetlenie IBAN-u. V cezhraničnom platobnom styku bol zavedený štandard čísla účtu IBAN. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady ES č. 2560/2001 z 19. decembra 2001 o cezhraničných platbách v euro stanovilo s účinnosťou od 1.7.2003 inštitúciám Európskeho spoločenstva (ES) povinnosť uvádzať na výpisoch z účtov každého klienta a rovnako na rozpisoch k jeho účtom číslo účtu vo formáte IBAN a BIC kód banky. Účelom IBAN je umožniť automatické spracovanie cezhraničných platieb. Zadávaním IBAN-u sa dosahuje vyššia správnosť spracovávaných dát a zníženie chybovosti. IBAN je formát čísla účtu stanovený štandardom EBS 204, ktorý vydal ECBS (European Committee for Banking Standards), je založený na medzinárodnej forme ISO 13616⁴⁷. Základnou časťou IBAN-u je BBAN⁴⁸. Štandard stanovuje štruktúru IBAN-u pre výskyt v elektronickom prostredí a pre výskyt na papierových médiách.

Štruktúra IBAN-u v elektronickom prostredí je táto :

- prvé dva znaky sú vždy povinné alfabetické a predstavujú kód krajiny,
- ďalšie dva znaky sú povinné numerické a predstavujú kontrolné číslice,
- ďalšia časť môže obsahovať maximálne do 30 znakov, ktoré môžu byť numerické a alfabetické (len veľké písmená),
- IBAN vyskytujúci sa v elektronickom prostredí je bez separátorov.

Štruktúra IBAN-u na papierovom médiu je rovnaká, avšak v tomto prípade je nutné rozdeľovať číslo do skupín po štyroch znakoch oddelených separátorom, posledná skupina môže mať menej ako 4 znaky. Štandard nevyžaduje uvádzať slovo IBAN pred číslom.

⁴⁶ KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005, s. 62.

⁴⁷ ISO 13616 je medzinárodná norma, ktorá špecifikuje štruktúru národného formátu IBAN. Kópiu ISO 13616 je možné získať prostredníctvom <http://www.iso.org/>.

⁴⁸ Base bank account number - základné číslo účtu

Podľa EBS 204 má každá krajina Európskeho spoločenstva povinnosť stanoviť národnú dĺžku a štruktúru IBAN-u určením pozícií, na ktorých je kód banky (identifikačný kód), predčíslenie a základné číslo účtu. Národný formát čísla účtu IBAN má mať fixnú dĺžku.⁴⁹

⁴⁹ KUBRANOVÁ, Magdaléna, SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo ekonóm, 2009, s. 26-27.

3. Hotovostný platobný styk

Na úvod tejto kapitoly, predtým než sa ňou budeme zaoberať do detailov, je dobré si pripomenúť pár základných informácií o danej téme. Hotovostný platobný styk je tá časť platobného styku, ktorá sa vykonáva prostredníctvom hotových peňazí – bankoviek a mincí. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj pojem peňažný obeh, ktorý v užšom význame znamená hotovostný obeh zákonných peňazí, tj. bankoviek a mincí, v niektorých krajinách taktiež štátoviek⁵⁰. V jeho prvej fáze sa uskutočňuje emisia platidiel, v druhej fáze ich uvádzanie do obehu a ich používanie, v tretej fáze ich sťahovanie z obehu a likvidácia.⁵¹ Pravidlá peňažného obehu určuje ústredná banka. Prostredníctvom bánk prebieha aj významná časť hotovostných transakcií, väčšinou ako počiatočná alebo naopak konečná fáza bezhotovostnej transakcie.

Banky umožňujú svojim klientom vykonávať hotovostné platby v nasledujúcich formách :

- Zložením hotovosti v prospech účtu príjemcu – vykonáva sa najčastejšie prostredníctvom pokladničnej zložky priamo na pokladniach pobočiek banky vedúcej účet, eventuálne aj u pobočiek iných bánk (pokiaľ je to medzi týmito bankami dohodnuté). Vedľa pokladničnej zložky je možné s bankou dohodnúť aj iné formy, napr. prostredníctvom nočného trezoru alebo inkasnými brašnami, poukazom peňažných prostriedkov zo svojho účtu k vyplateniu v hotovosti – využíva sa v takých prípadoch, kedy chce klient poukázať zo svojho účtu určitú čiastku, ktorú bude oprávnená osoba čerpať v hotovosti (napr. organizačná jednotka podniku majúca sídlo mimo obvod pôsobnosti pobočky vedúcej účet materského podniku). Klient poukazuje príkazom k úhrade prostriedky zo svojho účtu v prospech vyplácajúcej pobočky a súčasne zasiela vyplácajúcej pobočke avízo.⁵²
- Šekom, ktorý je určený k výplate v hotovosti.

⁵⁰ Štátovky – úverové peniaze vydávané štátom (vládou alebo ministerstvom financií) prostredníctvom centrálnej banky. Na rozdiel od bankoviek, ktoré sú kryté zlatom a inými aktívami banky, sú štátovky kryté majetkom štátu, a teda predstavujú štátny dlh.

⁵¹ GRUŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.115.

⁵² Avízo – správa, upozornenie, výzva.

- Výberom hotovosti prostredníctvom výberného lístka. Výberný lístok musí byť opatrený podpisom oprávnenej osoby podľa podpisového vzoru k účtu. Pokiaľ nie je dohodnuté v zmluve o účte inak, je klient pri vyberaní hotovosti povinný preukázať svoju totožnosť. Vždy je povinný potvrdiť svojím podpisom na výbernom lístku príjem hotovosti.
- Bankovou platobnou kartou – klient môže vyberať hotovosť na pokladniciach pobočiek bánk alebo prostredníctvom bankomatov.⁵³

Hotovostný platobný styk je preferovaný predovšetkým pri úhradách menších peňažných čiastok, ďalej v prípadoch nedôvery v platobnú schopnosť partnerského subjektu alebo pri pochybnostiach o jeho serióznosti. Povinnosť prijímať zákonné peniaze nie je samozrejme povinnosťou absolútnou a bezvýnimočnou. Naopak, táto povinnosť sa uplatňuje relatívne s ohľadom na subjekt (tj. kto je príjemcom zákonných peňazí) aj predmet (tj. o aký druh prijímaných peňazí sa jedná – bankovky, obežné mince alebo pamätné mince a v akom stave sa peniaze nachádzajú) a závisí na splnení normatívne stanovených podmienok.⁵⁴ Podrobnejšie sa tomuto budem venovať v nasledujúcej časti tejto kapitoly.

Nevyhnutnou podmienkou pre realizáciu hotovostného platobného styku je existencia fyzických peňazí. Charakteristickým a jedinečným znakom hotovostného platobného styku je teda ich fyzický presun medzi dvoma subjektmi. Problémom a rizikom pri platení v hotovosti je teda práve presun hotových peňazí z miesta na miesto. Hlavne teda úhrada v zahraničí alebo v cudzej mene. Potom ten, kto má platiť, musí poznať veľmi dobre právnu úpravu platobného styku konkrétnej zeme.⁵⁵

3.1. Legislatívna úprava hotovostného platobného styku

V tejto podkapitole by som sa chcela venovať dôležitým zákonom, ktoré upravujú hotovostný platobný styk a jeho priebeh. Významným zákonom je zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ďalej zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí. Týmto dvom zákonom sa bude podrobnejšie venovať v samostatných podkapitolách. Ďalšími zákonmi, ktorými sa riadi hotovostný platobný styk, sú - zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (praní špinavých peněz); zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

⁵³ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005, s.344-345.

⁵⁴ BAKEŠ a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H.Beck, s.r.o., 2012, s. 346.

⁵⁵ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s.205.

Devízový zákon upravuje len transakcie so zahraničím, ak sú tieto spojené finančnými prevodmi, platbami, vývozom alebo dovozom v hotovosti. Devízový zákon ďalej upravuje významný pojem devízovej hodnoty⁵⁶. Vyhláška č. 434/2002 sb. Stanovuje okrem iného povinnosti devízových miest⁵⁷ pri nákupe a predaji cudzej meny. Zo zákona o niektorých opatreniach proti legalizácii výnosov z trestnej činnosti, inak známeho aj ako zákon o praní špinavých peňazí, vplýva jednoznačná povinnosť od 1. Septembra 2004 každej fyzickej osobe vstupujúcej alebo vystupujúcej z tuzemska mimo colné územie Európskeho spoločenstva. Jedná sa o povinnosť písomne oznámiť colnému úradu mimo iného dovoz a vývoz platných bankoviek a mincí v českej alebo cudzej mene v celkovej čiastke prevyšujúcej 15 000 EUR.⁵⁸

3.1.1. Zákon č.254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti.

Zákon o obmedzení platieb v hotovosti určuje, kedy sú fyzické a právnické osoby povinné vykonať platbu bezhotovostne prostredníctvom osoby oprávnenej poskytovať platobné služby alebo prevádzkovateľa poštovních služieb formou poštovného poukazu, a upravuje kontrolu dodržiavania tejto povinnosti. Hotovostný platobný styk sa v Českej republike riadi zákonom č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ktorý stanovuje, že všetky platby (okrem výnimiek), ktorých výška prekračuje čiastku 350 000 eur, musia byť vykonané bezhotovostnou platbou.

Výnimky, ktoré môžu byť vykonané v hotovosti aj cez 350 000 eur, sú:

- platba daní, poplatkov, cla,
- povinné platby vyplývajúce z pracovne - právnych vzťahov,
- dôchodky z dôchodkového poistenia,
- platby vykonávané v dobe krízového stavu vyhláseného podľa zvláštneho právneho predpisu,⁵⁹
- úschovy u notára,
- výplaty poistného plnenia zo súkromného poistenia.

Zákon č. 254/2004 Sb., zákon o omezení plateb v hotovosti, § 2 hovorí nasledovné :

⁵⁶ Devízová hodnota je súhrnné označenie pre peňažné prostriedky v cudzej mene, zahraničné cenné papiere a finančné deriváty, v niektorých prípadoch aj zlato. Sú spôsobilé vystupovať ako nástroj vyrovnávania pohľadávok a záväzkov v zahraničnom obchode, ako súčasť devízových (menových) rezerv a podobne.

⁵⁷ Devízové miesto je kvalifikovaný subjekt devízových vzťahov. Podľa devízových predpisov v ČR ide o : banku s devízovou licenciou a povolením pôsobiť ako banka, prípadne nebankovými subjektmi s devízovou licenciou k vykonávaniu devízových obchodov vo vymedzenom rozsahu.

⁵⁸ Zákon č. 219/1995 Sb., devízový zákon, zákon č. 253/2008 Sb., o niektorých opatreniach proti legalizácii výnosů z trestné činnosti (praní špinavých peněz)

⁵⁹ Zákon č.240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

(1) Pre účely tohto zákona sa rozumie:

- bezhotovostnou platbou platba vykonaná bezhotovostným prevodom peňažných prostriedkov na území Českej republiky prostredníctvom peňažného ústavu v českej alebo cudzej mene a bezhotovostným prevodom peňažných prostriedkov prostredníctvom peňažného ústavu v českej alebo cudzej mene z územia Českej republiky na územie iného štátu,
- poskytovateľ platby je ten, kto platbou uhradzuje záväzok.

(2) Za platbu sa pre účely tohto zákona nepovažuje vklad peňažných prostriedkov v hotovosti na vlastní účet alebo na cudzí účet u peňažného ústavu alebo ich výber.

(3) Za platbu v hotovosti sa považuje aj platba vysoko hodnotnými komoditami, ako sú napríklad drahé kovy alebo drahé kamene.

Zákon č. 254/2004 Sb., zákon o omezení plateb v hotovosti, § 4 hovorí nasledovne:

(1) Poskytovateľ platby, ktorej výška prekračuje čiastku 15 000 EUR (ďalej len „limit“) je povinný vykonať platbu bezhotovostne; to neplatí, pokiaľ ide o platbu, ktorá musí byť podľa zvláštneho právneho predpisu vykonaná v hotovosti.

(2) Platba v českej alebo akejkoľvek cudzej mene sa pre účely tohto zákona prepočíta na menu EURO zmenárenským kurzom devízového trhu vyhláseným Českou národnou bankou a platným ku dňu vykonania platby.

(3) Do limitu sa započítavajú všetky platby v českej aj cudzej mene, vykonané tým istým poskytovateľom platby tomu istému príjemcovi platby v priebehu jedného kalendárneho dňa.

(4) Pokiaľ platba prekračuje limit, je príjemca platby povinný na výzvu poskytovateľa platby zdeliť bez zbytočného odkladu číslo účtu u peňažného ústavu, na ktorý má byť platba poukázaná.“⁶⁰ bez zbytočného odkladu číslo účtu peňažného ústavu, na ktorý má byť platba poukázaná.

3.1.2. Zákon č.136/2011 o obehu bankoviek a mincí.

Od 1. júla 2011 je účinný zákon č. 136/2011 Sb., o obehu bankoviek a mincí, ktorým sa nahrádzajú niektorá ustanovenia zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance a jeho prevádzacích vyhlášok.⁶¹ Tento zákon nadväzuje priamo na použiteľné predpisy Európskej únie a upravuje ochranu tuzemských a cudzozemských bankoviek a mincí proti ich falšovaniu

⁶⁰ Zákon č.254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti.

⁶¹ Jedná sa predovšetkým o vyhlášku ČNB č. 274/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí, a ďalej o Úřední sdělení ČNB č.17/2011 oznamovací části Věstníku ČNB k některým ustanovením zákona o oběhu bankovek a mincí.

a pozmeňovaníu a ďalšie pravidlá pre obeh tuzemských bankoviek a mince, práva a povinnosti s týmto obehom súvisiace, ako aj výkon verejnej správy v tejto oblasti. Stanovuje základné pojmy ako tuzemská bankovka a tuzemská minca, uvádza činnosti ČNB pri riadení obehu bankoviek a mincí, príjem a výmenu bankoviek a mincí a ich vracanie do obehu, nakladanie s nimi v určitých zvláštnych prípadoch a prostredníctvom technických zariadení ako aj ochranu tuzemských aj cudzozemských bankoviek a mincí pred falšovaním a pozmeňovaním. Cieľom zákona je predovšetkým stanovenie práv a povinností subjektov, ktoré pôsobia v peňažnom obeh, zlepšenie kvality obeživa a stanovenie postupov pri zadržovaní bankoviek a mincí podozrivých z falšovania alebo pozmeňovania.⁶²

Ako som spomínala, zákon o obeh bankoviek a mincí upravuje okrem iného aj postupy pri výmene tuzemských bankoviek a mincí. V súvislosti s tým je dobré si ujasniť pravidlá pre výmenu bežne a neštandardne poškodených bankoviek. Banky vykonávajú pokladničné operácie a ČNB zdarma vymieňa tuzemské bankovky a mince opotrebované obehom či bežne poškodené, a to v prípade, že:

- sú celé (nechýba žiadna časť bankovky, popr. chýba iba časť alebo časti jej okraja alebo obvodu),
- sú celistvé (bankovka, ktorá tvorí súvislý celok),
- skladajú sa najviac z 2 častí, ktoré nepochybne patria k sebe a ich celková plocha je väčšia než 50%.

Výnimky z obecnej povinnosti prijímať zákonné peniaze, teda vlastne právo (nie povinnosť) odmietnuť zákonné peniaze, sú založené buď na kvantite a právnom charaktere zákonných peňazí, alebo na ich kvalite. Podľa množstva a charakteru zákonných peňazí môžu jednotlivé typy príjemcov odmietnuť zákonné peniaze takto:

- Česká národná banka neodmieta príjem nikdy (nie vždy však za ne poskytuje náhradu alebo protihodnotu – to sa týka napr. peňazí, u ktorých uplynula doba preklúzie).
- Úverové inštitúcie vykonávajúce pokladničné operácie môžu odmietnuť prijatie neplatných peňazí po uplynutí doby preklúzie (také peniaze však už stratili charakter zákonných peňazí, nemajú nútený obeh a nemožno ich použiť k plateniu).
- Zmenárnici, ostatné právnické osoby a ostatné fyzické osoby môžu odmietnuť prijatie neplatných peňazí (ale ešte v preklúzii), pamätných mincí v akomkoľvek

⁶² MÁČE, Miroslav. *Platební styk*. Praha: Grada Publishing, 2006, s.222.

počte a ďalej mincí obežných v počte prevyšujúcom 50 kusov v jednej platbe (na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy sa teda neprihliada k nominálnej hodnote takýchto mincí).⁶³

Neštandardne poškodené tuzemské bankovky a mince zadržujú banky vykonávajúce pokladničné operácie a ČNB bez náhrady. Inštitúcia, ktorá takúto bankovku či mincu zadržuje, vyplní potvrdenie o zadržaní bankoviek a mincí (vzor potvrdenia je k dispozícii ku stiahnutiu na internetových stránkach ČNB).

Čo je neštandardne poškodená bankovka:

- bankovka, ktorej obrazec je nečitateľný, deformovaný alebo prederavený,
- bankovka ohorená alebo spráchnivená,
- bankovka popísaná, pomaľovaná, pretlačená, potlačená, ofarbená, odfarbená, poškodená biologickým alebo iným materiálom, pokiaľ nejde o poškodenia, ktoré nebránia ďalšiemu obehu,
- bankovka poškodená nástražným zariadením na ochranu proti krádeži,
- bankovka skladajúca sa z dvoch častí.

Čo je neštandardne poškodená mince:

- minca, ktorej obrazec alebo reliéf je nečitateľný, jej tvar je deformovaný,
- minca nastrihnutá alebo prederavená,
- minca vyrobená z viacerých častí, ktorej jednotlivé časti sú oddelené,
- minca, ktorá je pozdĺžne rozštiepená v hrane na časť lícnu a časť s rubovou stranou,
- minca poškodená nástražným zariadením na ochranu proti krádeži.

Vo výnimočných a odôvodnených prípadoch (napr. živelná pohroma alebo poškodenie nešťastnou náhodou) môže ČNB rozhodnúť o poskytnutí náhrady za neštandardne poškodené bankovky a mince. Prípady, kedy možno náhradu za takto poškodené bankovky a mince poskytnúť, uvádza Úradné zdelenie Českej národnej banky zo dňa 23. júna 2011 k niektorým ustanoveniam zákona o obehu bankoviek a mincí. Žiadosť o poskytnutie náhrady musí byť podaná do 60 dní od zadržania neštandardne poškodených bankoviek a mincí. Vzor žiadosti je k dispozícii ku stiahnutiu na webu ČNB a v pobočkách ČNB.

V neposlednom rade zákon upravuje spracovanie tuzemských bankoviek a mincí a povolenie k činnosti spracovateľa tuzemských bankoviek a mincí. Ďalším dôležitým bodom v zákone je úprava dohľadu a na to nadväzujúce ustanovenia o správnych deliktoch.⁶⁴

⁶³ BAKEŠ a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H.Beck, s.r.o., 2012, s. 347-348.

3.2. Peňažný obeh a peniaze v ČR

Pojem peňažného obehu som už vyššie vysvetlila, ale pre účely tejto kapitoly je dobré znova pripomenúť. Zjednodušene môžeme povedať, že peňažný obeh je obeh zákonných peňazí, tj. bankoviek a mincí. Za zásobovanie obehu dostatočným množstvom bankoviek a mincí a za ich kvalitu je zodpovedná ČNB. Tu sa naskytá otázka - od čoho vlastne závisí množstvo peňazí v obehu? Odpoveď nato nám dáva kvantitatívna teória výmeny peňazí, ktorej autormi sú Milton Friedman a Irving Fisher, ktorý sformuloval jej vzorcové zobrazenie, ktoré je takéto – $M \cdot V = P \cdot Q$, pričom :

- P je cena tovarov a služieb,
- Q je masa vyrobených tovarov a služieb,
- M je priemerný stav peňazí,
- V je rýchlosť obehu peňazí.

V krátkodobom časovom horizonte teória predpokladá, že rýchlosť obehu peňazí je stabilná. Ak vychádzame z tejto skutočnosti, prispôbovať sa musí veľkosť peňažnej masy. Množstvo peňazí zodpovedá produkcii. Prírastok peňazí by teda mal zodpovedať prírastku produkcie v národnom hospodárstve.⁶⁵

Štruktúra obehu sa v priebehu rokov postupne menila. Z hľadiska racionalizácie hotovostných operácií a samozrejme aj z ekonomického hľadiska malo veľmi kladný dôsledok napríklad stiahnutie 10 a 20 haliernikov, ktorým končila platnosť 31. októbra 2003. Tento krok môžeme s odstupom času považovať za veľmi pozitívny. Jedným z dôvodov ich stiahnutia bolo, že neplnili funkciu obehu, pretože sa veľká časť nevracala do obehu a následne do ČNB. Centrálna banka teda musela na základe neustáleho požiadavku zadávať výrobu nových mincí, ktorých nominálna hodnota bola podstatne nižšia než náklady na ich výrobu. Na druhej strane, podľa vyjadrení ČNB došlo k zmene štruktúry obehu aj tým, že narástol počet bankoviek s vyššou nominálnou hodnotou vydávaných prostredníctvom bankomatov komerčných bánk.⁶⁶

Štruktúru peňazí v obehu podľa stavu ku dňu 31.12.2013 uvádzam v tabuľke v prílohe č.1.⁶⁷

⁶⁴ URL: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-136#cast1> /> [cit. 5. februára 2014].

⁶⁵ HEAKAL, Reem. *What is the quantity theory of Money?* Investopedia.com, 2.mája 2012. [cit. 5. februára 2014]. Dostupné na <<http://www.investopedia.com/articles/05/010705.asp> >.

⁶⁶ Výročná správa ČNB za rok 2003.

⁶⁷ URL: <http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/struktura_/index.html> [cit. 5. februára 2014]. Vlastné úpravy.

3.2.1. Bankovky v Českej republike

Bankovka je cenný papier na určitú peňažnú čiastku, vydáva ju emisná banka, je bezúročná, vydávaná na majiteľa a zo zákona musí byť prijímaná ako platobný prostriedok. Hoci som už definovala štátovky, kvôli porovnaniu je ich dobré si pripomenúť. Štátovka je papierové kreditné platidlo emitované štátom, pôvodne cenný papier na určitú peňažnú čiastku, vydávaný štátom, neúročiteľný, vydávaný na majiteľa a ktorý bol v pokladni štátu prijímaný na zaplatenie štátnych pohľadávok, napr. daní. Ako bankovky, tak aj štátovky sú teda papierové peniaze, avšak štátovky pôvodne predstavovali dlh štátu u emisnej banky, ktorý mal byť splatený ich sťahovaním z obehu, postupne sa štátovky stali súčasťou celkového objemu peňazí. Bankovky emitovala vždy emisná banka a z historického vývoja boli označované ako úverové peniaze. Rozdiel medzi bankovkami a štátovkami je teda čisto právny, ekonomická podstata je rovnaká.⁶⁸

Sústavu platných českých bankoviek tvorí osem bankoviek rôznych nominálnych hodnôt. Autorom návrhu týchto bankoviek je akademický maliar Oldřich Kulháněk. Na každej bankovke je vyobrazená určitá osobnosť. Na bankovke s nominálnou hodnotou 20 Kč je Přemysl Otakar I., na 50 Kč bankovke Svätá Anežka česká, na 100 Kč bankovke Karel VI., na 200 Kč bankovke Ján Amos Komenský, na 500 Kč bankovke Božena Němcová, na 1000 Kč bankovke František Palacký, na 2000 Kč bankovke Ema Destiniová a na 5000 Kč bankovke je Tomáš Garrigue Masaryk. Bankovky sa rozdeľujú do siedmych základných stupňov. Pre presnejšie určenie sa používajú znamienka mínus a plus. V praxi sa jedná o systém podobný známkovaniu v školách s tým, že 2- je horšie ako 2, ale lepšie ako 3. Prehľad používaných stupňov zachovalosti možno v skratke popísať asi takto :

- N – obojstranne bezchybný zachovalý exemplár, doposiaľ neobehajúci, bez akýchkoľvek prehybov, ulomených rohov, bez škvŕn, nepošpinený (UNC),
- 0 – nepatrné chyby, bez prehybov (AU),
- 1 – veľmi krásny, čistý, neznateľne preložený (XF),
- 2 – krásny, nepatrne preložený, najviac jeden ostrý prehyb v hlavnom smere, ďalšie prehyby slabé, olomené rohy, menšie nečistoty i nepatrné odrenie, nepredretý či inak poškodený (VF),

⁶⁸ URL : <<http://wess.blog.cz/1102/bankovky-a-statovky>> [cit. 5. februára 2014].

- 3 – dobrý, priemerne zachovaný, prehyby v oboch smeroch, inak bez poškodenia, nenatrhnutý, priemerne pošpinený, slabo odretý, nie predretý (VG),
- 4 – menej zachovaný, silnejšie prekladaný, vydreté miesta v prehybe, silnejšie pošpinený, nepatrne natrhnutý, ulomené či čiastočne chýbajúce rohy, poškodený (G),
- 5 – veľmi poškodený, silne prekladaný, silne znečistený, natrhnutý, či dokonca roztrhnutý, odrený, chýbajúce časti a rohy (POOR).⁶⁹

České bankovky sa tlačia v Štátnej tlačiarňi cenín. Štátna tlačiareň cenín (ďalej ŠTC) je právnickou osobou vykonávajúcou podnikateľskú činnosť s majetkom štátu vlastným menom aj na vlastnú zodpovednosť a s týmto majetkom má právo hospodáriť. ŠTC neručí za záväzky štátu a štát neručí za záväzky ŠTC pokiaľ nie je zákonom stanovené inak.⁷⁰

Hlavný predmet podnikania ŠTC patrí :

- príprava a tlačenie bankoviek, cenín, cenných papierov, štátnych dokumentov, dokladov a štátne dôležitých tiskopisov, ktoré vyžadujú ochranu pred zneužitím,
- môže pripravovať a tlačiť bankovky, dokumenty, doklady a iné cenné papiere pre cudzie štáty v rámci voľných kapacít, a to za podmienky dodržania odbornej spôsobilosti, patričných osvedčení a oprávnení,
- vyrába v doplnkovej výrobe aj polygrafické výrobky, predovšetkým pre organizácie finančné a úverové sústavy.

V rámci podnikania vykonáva taktiež výrobu, obchod a služby neuvedené v prílohách 1 až 3 živnostenského zákona⁷¹ a hostinskú činnosť.⁷²

Pri tlačení bankoviek sú veľmi dôležité ochranné prvky, ktoré slúžia hlavne k tomu, aby sa uľahčila identifikácia pravých a falšovaných peňazí. Ochranné prvky môžeme charakterizovať ako sústavu zložitých technických prvkov, ktoré majú za účel znemožniť alebo maximálne sťažiť ich falšovanie. Za falšovanie peňazí považujeme výrobu falošných peňazí alebo pozmeňovanie pravých peňazí. Falšovanie peňazí je výroba nepravých peňazí. Ale pozmenené bankovky sú bankovky, ktoré vznikli hlavne zlepením častí dvoch rôznych bankoviek alebo sú to typicky bankovky necelé. Typické pre pozmenené bankovky je to, že sú užšie, chýba im horná alebo dolná časť. Ďalej sú to bankovky zložené z viacerých častí, chýba im niektorá časť medzi horným a dolným okrajom, ktoré sú k sebe prilepené.

⁶⁹ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platběí styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 218.

⁷⁰ URL : <<http://www.stc.cz/p-4-statut.html>> [cit. 5. februára 2014].

⁷¹ Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání

⁷² URL : <<http://www.stc.cz/p-5-predmet-podnikani.html?p=5>> [cit. 5. februára 2014].

Používané ochranné prvky môžeme rozdeliť do niekoľkých skupín. Do prvej skupiny patria ochranné prvky viditeľné voľným okom, ktoré sú určené najširšej verejnosti. Ochranné prvky z druhej skupiny sú zistiteľné jednoduchými pomôckami, napr. sú viditeľné ultrafialovou lampou. K zisťovaniu prvkov z ďalších skupín, napr. ochranných prvkov z infračervenej oblasti svetelného spektra, sú už potrebné zložitejšie prístroje a senzory, a sú určené pre využitie profesionálov, prípadne pre automatizované spracovanie peňazí alebo k ovplyvneniu činnosti reprodukčných zariadení. Konkrétne údaje o ochranných prvkoch z týchto skupín ČNB pochopiteľne nezverejňuje.⁷³ Ochrannými prvkami bankoviek podľa ČNB sú :

1. Vodoznak – zreteľne viditeľný, pokiaľ sa na bankovku pozrieme proti svetlu. Je použitý tzv. lokálny stupňovitý vodoznak, tj. kombinácia pozitívneho (tmavého) a negatívneho (svetlého) s rôznymi stupňami odtieňov medzi najtmavšou a najsvetlejšou farbou.
2. Ochranný okienkový prúžok – prúžok z umelej hmoty zapustený do papiera, široký 5 mm, ktorý pri pohľade na bankovku proti svetlu môžeme vidieť celý z oboch strán. Vyzerá ako tmavá neprerušovaná linka s presvitajúcim mikrotextom.
3. Farebné ochranné vlákna – v papieri zapustené okom viditeľné vlákna v dĺžke 6 mm. Najviac viditeľné sú na bielych okrajoch bankovky.
4. Sútlačová značka – z jednej strany bankovky je viditeľná iba jedna časť značky, z druhej strany časť zostávajúca. V pohľade proti svetlu je značka vidieť celá a jej jednotlivé linky na seba presne nadväzujú. Sútlačová značka je kruhová a tvoria ju písmená “ČR”.
5. Skrytý obrazec – stane sa viditeľný vtedy, ak sklopíme bankovku vo výške očí do vodorovnej polohy proti zdroju svetla. Skrytý obrazec je umiestnený na lícnych stranách bankovky v ornamentoch na ramene portréту, prípadne nad ním a tvorí ho vždy číslo označujúce nominálnu hodnotu bankovky. Z dlhšej strany bankovky je obrazec pozitívny, tj. tmavý, z kratšej strany negatívny, tj. svetlý.
6. Premennivá farba – je založená na optickom efekte. Farba sa v závislosti od uhlu pohľadu na bankovku v určitej časti mení.

⁷³ URL : <http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php?page_id=3693&buxus_svettisku=f> [cit. 9. februára 2014].

7. Irizujúci pruh – dúhovo lesklý, tzv. ochranný irizujúci pruh o šírke cca 20 mm je umiestnený na lícnej strane bližšie k okraju bankovky. Je dvojfarebný, sprava vzorovaný. Pri bežnom pohľade na bankovku sa javí ako priehľadný, pri sklopení bankovky proti svetlu získava farebný nádych.
8. Mikrotext – je tlačený tlačou z hĺbky aj tlačou z plochy. Jeho umiestnenie je u jednotlivých bankoviek individuálne, je skrytý spravidla v drobnom dezéne bankovky, ktorý je súčasťou jednotlivých vyobrazení na bankovke alebo ich dopĺňa. Voľným okom bez lupy je rozoznateľný len z časti.⁷⁴

3.2.2. Mince v ČR

Ako pri každej novej kapitole, tak aj tu, by som hneď na úvod rada najprv definovala pojem mincí, keďže dosiaľ som ho nikde nevyjasnila. Minca je razený kovový peniaz, súčasť peňažnej sústavy a taktiež pôvodná forma plnohodnotných peňazí. Razený kus kovu najčastejšie kruhového tvaru. Má spravidla predpísanú hmotnosť a rýdzosť kovu. Môže ísť o bežné mince ako súčasť sústavy zákonných peňazí, o obchodné mince alebo pamätne mince.⁷⁵ Môžeme rozlišovať mince plnohodnotné a mince neplnohodnotné. Mince plnohodnotné, mince kurantné sú mince, ktorých kúpna sila odpovedá cene kovu v minci obsiahnutom (napr. zlata). Nominálna hodnota takejto mince je zhodná s jej vnútornou hodnotou. Na druhej strane, minca neplnohodnotná je minca, ktorej nominálna hodnota je vyššia než vnútorná hodnota (tu môžeme zaradiť všetky moderné mince).⁷⁶ Sústavu platných českých mincí tvorí šesť mincí rôznych nominálnych hodnôt. Ich prehľad uvádzam v tabuľke v prílohe č.2.

Mince sa rozdeľujú taktiež podľa stupňa zachovalosti do niekoľkých skupín. Česká základná skupina obsahovala 5 stupňov, ktoré odpovedali známkam v škole, teda 1 až 5. Stupne zachovalosti ako RL, PROOF či 0 boli dodané neskôr, čiže počet stupňov zachovalosti mincí v ČR nie je kompatibilný so stupnicou celosvetovou. Uvediem preto anglické značenie stupňov a k tomu daný ekvivalent v ČR. Stupnica zachovalosti mincí je teda nasledovná :

- PROOF – česky proof alebo tiež leštené razidlo,
- UNCIRCULATED (UNC) – česky ražobný lesk,
- ALMOST UNCIRCULATED (AU) – česky 0,
- EXTREMELY FINE (EF) – česky 1,

⁷⁴ URL: <http://pro.studenty.sweb.cz/ochranne_prvky.html> [cit. 9. februára 2014].

⁷⁵ GRŮŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006, s.100.

⁷⁶ URL: <<http://leccos.com/index.php/clanky/mince-kurantni>> [cit. 9. februára 2014].

- VERY FINE (VF) – česky 2,
- FINE (F) – česky 2,
- VERY GOOD (VG) – česky 3,
- GOOD (G) – česky 3-4,
- FAIR (FR) – česky 4,
- POOR (PR) – česky 5.⁷⁷

České mince sa razia v Českej mincovni, ktorá bola založená v roku 1993 ako ražobňa mincí akciovej spoločnosti Bižutérie v Jablonci nad Nisou. Kvôli nutnosti uviesť v januári v 1993 nové české mince do obehu, vznikli prvé razidlá pre české obežné mince v kanadskej a hamburskej mincovni, kde boli spočiatku české mince razené. V priebehu roku 1993 však razenie obežných mincí postupne preberala Česká mincovňa. Spočiatku sa jednalo o razenie mincí s halierovou nominálnou hodnotou, o rok nato sa v Jablonci nad Nisou razili mince nominálnej hodnoty 10 Kč, v roku 1995 potom konečne kompletne obeživo od desiatnikov po bimetalickú päťdesiatkorunáčku. Od roku 1994 sa pre potreby ČNB razia v Českej mincovni taktiež pamätne mince. Na svojom konte má Česká mincovňa taktiež razenie obeživa pre zahraničné centrálné banky, konkrétne napr. pre Moldavsko, Arménsko, Venezuelu, Spojené arabské emiráty alebo Libanon. Okrem toho vykonáva vlastnú emisiu pamätných medailí, replík historických mincí, žetónov a medailónikov. Česká mincovňa rozvíja aj vlastnú výrobnú a obchodnú činnosť. Má úplne pod kontrolou výrobu vlastných razidiel. Ročná kapacita je dimenzovaná na 500 miliónov kusov obežných mincí a 300 tisíc kusov pamätných mincí. Od roku 2002 je spoločnosť držiteľom certifikátu systému managementu kvality ISO 9001:2000 od auditorskej firmy Lloyd's Register Qualit Assurance. Spoločnosť prevádzkuje predajne v Prahe a Jablonci nad Nisou a od roku 2010 taktiež špecializovaný internetový obchod. V súčasnosti má 66 zamestnancov a jej vlastníkom je česko-švajčiarske konzorcium Česká mincovňa Group.⁷⁸

Čo sa týka ochranných prvkov mincí, tak nie sú také ako pri bankovkách. Rozoznať sfalšovanú mincu od pravej možno vďaka tomu, že falšované mince sa vyrábajú z iných materiálov než mince pravé. Pokiaľ nie je povrch falošných mincí následne pokovený, majú inú farbu a dlhším obehom sa stierajú. Na mnohých miestach, najzreteľnejšie na hranách,

⁷⁷ URL: <<http://www.sberatel.com/mince/zachovalosti>> [cit. 9. februára 2014].

⁷⁸ URL: <<http://www.ceskamincovna.cz/o-nas-333/>> [cit. 9. februára 2014].

začne presvitať pôvodný materiál. Na rozdiel od liatych falšovaných mincí majú razené mince charakteristický zvonivý zvuk.⁷⁹

⁷⁹ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 216.

4. Platobné systémy

Nasledujúca kapitola bude celá venovaná platobným systémom v Českej republike a hlavne v Európskej únii, keďže fungovaniu platobného styku v ČR som sa venovala v predošlých kapitolách. Pojem platobného systému som vysvetlila hneď v úvodnej kapitole, tak teraz si ho len pripomenieme. Platobný systém (*payment system*) alebo systém prevodu prostriedkov (*funds transfer system*) je systém, ktorý zaisťuje prevody peňažných prostriedkov. Samotný bezhotovostný platobný styk medzi rôznymi bankami môže byť zaisťovaný dvomi základnými systémami. Korešpondenčným platobným systémom alebo clearingovým platobným systémom.⁸⁰

Korešpondenčný platobný systém je systém, v ktorom korešpondenčná banka je banka, ktorá pre konkrétnu banku vedie účet a naopak daná banka vedie účet pre túto banku. Prostredníctvom prevodov medzi týmito účtami sa potom uskutočňuje platobný styk medzi obidvoma bankami a ich klientmi. Tento systém sa používa predovšetkým v zahraničnom platobnom styku. Účty, prostredníctvom ktorých sa platobný styk medzi bankami uskutočňuje sa označujú ako korešpondenčné účty a delia sa na dva druhy : nostro (náš) účet je účet, ktorý má banka otvorený v inej banke, loro (váš) účet je účet, ktorý vedie banka pre inú banku. Zúčtovanie operácií zahraničného platobného styku je založené na vzájomnom vedení nostro a loro účtov v príslušných menách daného štátu. Výnimkou je teritórium v rámci štátov Európskej menovej únie pri realizácii platieb v eurách alebo v národných menách členských štátov. Predpokladom pre otvorenie nostro/loro účtu je oslovenie zahraničnej banky a požiadavka k otvoreniu účtu v danej mene.

Clearingový platobný systém je systém založený na zúčtovaní platieb spočívajúci v tom, že prostredníctvom zúčtovacej banky (centrálnej banky) majú otvorený nostro účet u zúčtovacej banky, cez ktorý uskutočňujú platby so všetkými napojenými bankami. Znamená to, že jednotlivé banky nevykonávajú platobný styk priamo navzájom medzi sebou. Odpadáva tak nutnosť viesť účty v mnohých bankách a banka má v platobnom styku viazaných viac prostriedkov. Základom systému je zúčtovacie centrum, prostredníctvom ktorého banky môžu realizovať vzájomný medzibankový platobný styk. Zúčtovacie centrum zriaďuje každej banke účet platobného styku (nostro účet). Zúčtovacie centrum vedie každej banke jediný účet.

⁸⁰ JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2004. s. 683.

Platobný styk sa uskutočňuje formou príkazov na úhradu. Ak zúčtovacie centrum akceptuje zaslané príkazy, nemôžu byť zo strany zasielajúcej banky odvolané ani zrušené.⁸¹

4.1. Platobné systémy v ČR

Platobné systémy v ČR sú tie systémy, ktoré zaisťujú prevody peňažných prostriedkov a splňujú podmienky obsiahnuté v zákone, konkrétne v Českej republike je to zákon č. 284/2009 Sb., o platobním styku, ve znění pozdějších předpisu. Práve tento zákon upravuje vznik a fungovania platobných systémov, chráni pred dôsledkami bankrotov ich účastníkov a prináša zvýšenú bezpečnosť platobného styku.⁸²

Jediným systémom, ktorý zaisťuje medzibankový platobný styk v ČR, ktorý spracováva medzibankové platby v českých korunách, je systém CERTIS (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system). CERTIS zahájil činnosť v rámci zúčtovacieho centra SBČS v bývalom Československu 8. Marca 1992. Po rozdelení Československa začiatkom roku 1993 bolo na Slovensku vytvorené nové zúčtovacie centrum, zatiaľ čo bývalé federálne zúčtovacie centrum ostalo v ČNB.

CERTIS spracováva nasledujúce transakcie :

- úhrady,
- inkasá,
- opravné zúčtovania (storna úhrad),
- transakcie pridružených systémov,
- informačné a kontrolné položky.

Čo sa týka úhrad, CERTIS rozlišuje transakcie s nízkou prioritou a dva typy transakcií s vysokou prioritou – bankové prioritné transakcie a klientske prioritné transakcie. Klientske prioritné transakcie musia byť pripísané na účet príjemcu v ten istý deň, kedy bol debetovaný účet platcu.

Ohľadom účastníkov - každý účastník systému CERTIS je jednoznačne identifikovaný kódom banky, ktorý je povinnou súčasťou každej bankovej transakcie. V rámci platobného styku sa používajú ďalšie číselné kódy (tzv. symboly platieb), ktoré bližšie špecifikujú platbu.

Vznik a činnosť systému CERTIS, rovnako ako aj práva a povinnosti účastníkov, stanovené zákonom o platobnom styku. Účty pre medzibankový platobný styk sú vedené v ČNB na základe zmlúv o účtoch uzatvorených s účastníkmi podľa Obchodného zákonníka.

⁸¹ KUBRANOVÁ, Magdaléna, SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo ekonóm, 2009, s. 24-25.

⁸² Zákon č. č. 284/2009 Sb., o platobním styku, ve znění pozdějších předpisu.

Tieto zmluvy stanovujú pre všetkých účastníkov jednotné štandardy aj právne a technické podmienky pre vedenie účtov a pre predávanie a spracovanie medzibankového platobného styku.

Čo sa týka účastníkov, tak priamymi účastníkmi medzibankového platobného styku môžu byť banky, ktoré majú povolenie pôsobiť ako banka, pobočky zahraničných bánk a, na základe novelizácie zákona o ČNB z roku 2005, aj sporiteľné a úverové družstvá. CERTIS, umiestnený v priestoroch ústredia ČNB, komunikuje iba s centrálnymi jednotlivých bánk. Pre každú banku vedie ČNB iba jeden účet medzibankového platobného styku. Znamená to, že musia najprv interne spracovať všetky dáta svojich pobočiek a potom z nich vyčleňovať prevody do ďalších bánk. Len tieto môžu byť predané do CERTIS. Platobný styk medzi klientmi tej istej banky je záležitosťou tejto banky a prebieha v jej sieti bez akéhokoľvek zásahu zo strany CERTIS. Účastníkmi so zvláštnym štatútom môžu byť na základe bilaterálnej zmluvy s ČNB tzv. "tretie strany". Jedná sa o finančné inštitúcie, ktoré nie sú bankami, ale hrajú významnú rolu na trhu, ako napr. clearingové strediská pre platobné karty a inštitúcie zaisťujúce zúčtovanie a vysporiadanie cenných papierov. Tretie strany nemajú v ČNB účet medzibankového platobného styku, ale môžu do CERTIS predávať (so súhlasom príslušného priameho účastníka) príkazy k prevodom prostriedkov medzi priamymi účastníkmi (napr. k vysporiadaniu výsledných sald pri platbách vykonaných platobnými kartami alebo pri platbách vzťahujúcich sa k operáciám na burze cenných papierov).

Na záver k téme CERTISU by som chcela spomenúť základné princípy, na ktorých je tento systém založený. Patria medzi ne nasledujúce princípy :

- brutto vysporiadanie v reálnom čase (Real Time Gross Settlement, RTGS),
- vysporiadanie medzibankových platieb v českých korunách bez ohľadu na čiastku aj bez ohľadu na to, či boli tieto platby iniciované priamo príkazom klienta banke alebo nepriamo ako výsledok kartových operácií, prípadne operácií na burze,
- vysporiadanie v peniazoch centrálnej banky prebieha na účtoch medzibankového platobného styku vedených v ČNB (ktoré slúžia zároveň ako účty povinných minimálnych rezerv),
- priama účasť bánk a úverových a sporiteľných družstiev,
- priame bilaterálne vzťahy medzi centrálnou danou bankou/úverového a sporiteľného družstva a CERTIS,
- neodvolateľnosť položiek akceptovaných systémom,

- spracovanie rôznych typov transakcií,
- nekryté platby nie sú realizované ani odmietnuté, ale držané vo fronte (s dvoma stupňami priority),
- na účtoch medzibankového platobného systému nie je povolené debetné saldo,
- ČNB poskytuje bankám, ktoré sú klientmi SKD⁸³, bezúročný plne kolaterizovaný vnútro - denný úver formou zastavených cenných papierov s SKD s cieľom zaistiť dostatočnú likviditu (vnútro – denný úver závisí na aktivite banky, možno ho navyšovať a znižovať ľubovoľne v dobe od zahájenia účtovného dňa SKD o 8.30 hod. do ukončenia účtovného dňa systému CERTIS o 16.00 hod.),
- ČNB poskytuje bankám plne kolaterizovaný úver cez noc (pokiaľ nie je vnútro – denný úver splatený bankami do konca účtovného dňa systému CERTIS, cenné papiere slúžiace ako zástava pre vnútro – denný úver sú presunuté na účet ČNB a potom slúžia ako zástava pre úver cez noc – overnight úveru).⁸⁴

4.2. Platobné systémy v EÚ

Európska únia vznikala už od počiatku s ideou vytvoriť v rámci Európy ekonomickú (a neskôr i politickú) úniu. Prvou takouto iniciatívou bolo v roku 1958 založenie Európskeho hospodárskeho spoločenstva (na základe dôsledkov druhej svetovej vojny) s predpokladom prepojiť národné ekonomiky, aby sa stali na sebe vzájomne ekonomicky závislé, a tak sa snažili vyhýbať sa konfliktom. Postupne sa teda EHP vyvíjalo do podoby EÚ pri vstupe Zmluvy o Európskej únii do platnosti v roku 1993.⁸⁵ Neskôr po vzniku Európskej menovej únie sa ukázalo, že síce predstavuje oblasť s jednotnou menou, jednotným trhom a menovou politikou, avšak taktiež oblasť, ktorú stále tvoria rôzne krajiny s odlišnou bankovo – obchodnou praxou a právnou úpravou. Výrazne sa začala prejavovať potreba vytvoriť integrované európske platobné prostredie, ktoré by bolo využívané ako obchodnými, tak centrálnymi bankami krajín eurozóny. Predpokladom fungovanie všetkých aspektov menovej únie bolo zaistiť platobný styk v reálnom čase a prispôsobiť národné clearingové systémy potrebám novej jednotnej meny a predovšetkým zaistiť jednotnú právnú úpravu tejto oblasti.

⁸³Systém krátkodobých dlhopisov

⁸⁴URL: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html> [cit. 17. februára 2014].

⁸⁵URL: <http://europa.eu/about-eu/index_en.htm/> [cit. 17. februára 2014].

⁸⁶ Najvýznamnejšou právnou úpravou je v tomto zmysle smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2007/64/ES o platobných službách na vnútornom trhu ktorou sa menia, dopĺňajú alebo rušia viaceré v minulosti prijaté smernice.⁸⁷

Považujem za nevyhnutné spomenúť ešte Európsky systém centrálnych bánk (ESCB). Európsky systém centrálnych bánk sa skladá z

- Európskej centrálnej banky (ECB) a
- národných centrálnych bánk (NCB) všetkých 28 členských štátov Európskej únie.

To znamená, že ESCB zahŕňa aj národné centrálné banky tých členských štátov EÚ, ktoré ešte neprijali euro, či už vzhľadom na ich osobitné postavenie (Dánsko a Spojené kráľovstvo) alebo vzhľadom na udelenú výnimku. Výnimka v súčasnosti platí pre Švédsko a osem z trinástich členských štátov, ktoré do EÚ vstúpili od mája 2004. V praxi to znamená, že tieto krajiny stále majú svoju vlastnú národnú menu, stále vykonávajú vlastnú menovú politiku a ich centrálné banky si zatiaľ ponechávajú svoju nezávislosť v otázkach menovej politiky. Okrem toho to znamená, že sa nepodieľajú na základných činnostiach menovej únie, ako je napr. výkon menovej politiky eurozóny. Národné centrálné banky krajín nepatriacich do eurozóny sa však napriek tomu snažia dodržiavať zásady menovej politiky zamerané na cenovú stabilitu. Z členstva v ESCB zároveň vyplýva rôzna miera aktívnej spolupráce s Eurosystemom vo viacerých oblastiach, ako napr. účasť na platobnom systéme TARGET2 a podpora zberu štatistických údajov.⁸⁸

Právnym základom ESCB a ECB je Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Zmluva), ktorej prílohu tvorí Štatút Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky (Štatút). Na základe Zmluvy a Štatútu sú úlohy zverené ESCB realizované priamo aktivitami ECB alebo národnými centrálnymi bankami prostredníctvom výborov ESCB.

Čo sa týka vyššie spomenutého Eurosystemu, tak jeho základným cieľom je udržiavať v eurozóne menovú stabilitu a chrániť tak kúpnu silu eura. Zabezpečenie cenovej stability je najdôležitejším príspevkom, ktorým môže menová politika napomáhať vytváraniu priaznivého ekonomického prostredia a zabezpečovaniu vysokej úrovne zamestnanosti. V rámci jednotnej menovej politiky oznámila ECB presnú definíciu svojho hlavného cieľa.

⁸⁶ PANTŮČKOVÁ, Jitka. *Platební styk v Evropské unii*. Bankovníctví.Ihned.cz [online]. 15. 3. 2003 [citováno 17. 2. 2014]. Dostupné z: http://bankovnictvi.ihned.cz/c4-10066520-13502430-900000_d-platebni-styk-v-evropske-unii.

⁸⁷ Táto smernica mení a dopĺňa smernice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje smernicu 97/5/ES.

⁸⁸ URL:<http://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/facts/orga/html/or_001.sk.html/> [cit. 17.februára 2014].

Cenová stabilita bola definovaná ako medziročné zvýšenie spotrebiteľských cien menšie ako dve percentá, pričom cieľom je udržať cenovú stabilitu zo strednodobého hľadiska. Základné úlohy eurosystému :

- určuje a vykonáva menovú politiku v eurozóne,
- vykonáva devízové obchody, uschováva a spravuje oficiálne rezervy,
- vydáva bankovky ,
- podporuje hladký chod platobných systémov.⁸⁹

4.2.1. TARGET, TARGET2

Predtým než sa budem venovať súčasnému systému TARGET2, je vhodné spomenúť jeho predchodcu – systém TARGET. Systém TARGET (Trans – European Automated Real – Time Gross – Settlement Express Transfer System) je systémom nadnárodným, ktorý je organizovaný Európskym systémom centrálnych bánk (ESCB). Ide teda o systém centrálnych bánk členských štátov zemí HMÚ.⁹⁰ TARGET možno charakterizovať ako centralizovaný platobný a zúčtovací systém, ktorý spojuje lokálne systémy centrálnych bánk členských zemí EÚ, príp. EHP. Pracuje v reálnom čase na princípe brutto zúčtovania.⁹¹

TARGET začal svoju činnosť v januári 1999. Vznikol v súvislosti so vznikom jednotnej meny euro ako bezpečný a rýchly nástroj na realizáciu cezhraničných prevodov najmä pri menovo politických operáciách a ostatných operáciách na európskom peňažnom a kapitálovom trhu. Systém bol určený len pre realizovanie platieb v eurách a prostredníctvom neho bolo možné realizovať platby medzibankové a klientske, tuzemské aj cezhraničné. Systém TARGET pozostával z 15 národných systémov RTGS⁹², ktoré prevádzkovali centrálné banky jednotlivých krajín EÚ. Samotná sieť pozostávala z technickej infraštruktúry SWIFT a špeciálnych správ určených na komunikáciu medzi jednotlivými centrálnymi bankami, vrátane Európskej centrálnej banky (ECB). Ak chcel účastník systému TARGET zrealizovať prevod, najskôr odoslal platobnú správu do svojej centrálnej banky, ktorá po odpísaní prostriedkov z jeho účtu odoslala cez sieť interling správu do centrálnej banky príjemcu. Tá potom operáciu dokončila pripísaním prostriedkov na účet cieľovej banky. Bilanciu týchto prevodov zároveň ešte evidovala samotná ECB, čoho výsledkom bol ešte vyčíslený stav vzájomných pohľadávok a záväzkov krajín eurozóny, ktoré im z jednotlivých prevodov vplývali. Hlavnou nevýhodou pri takomto spracovaní platieb bolo, že do každého

⁸⁹ JANČÍKOVÁ, Eva. *Medzinárodný platobný styk*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2009, str. 33-34.

⁹⁰ Hospodárska menová únia.

⁹¹ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 324.

⁹² Real Time Gross Settlement

prevodu boli zainteresované tri úplne odlišné platformy, čo zvyšovalo nielen potenciálne riziko takýchto prevodov, ale najmä ich cenu. V systéme TARGET boli domáce prevody RTGS podstatne lacnejšie ako cezhraničné. V prípade domácich prevodov neexistovala žiadna harmonizácia cien, takže sa v jednotlivých krajinách líšili. Plánované rozšírenie eurozóny by si bolo žiadalo vybudovať a prevádzkovať kompatibilné systémy RTGS aj u nových členov, čo by bolo príliš nákladné.

V súvislosti s rozširovaním EÚ, v dôsledku neustále rastúcich požiadaviek účastníkov platobného systému TARGET, ale predovšetkým z dôvodu nedostatkov vyplývajúcich z decentralizovanej štruktúry tohto systému vznikla potreba určitých úprav. A preto v októbri 2002 Rada guvernérov ECB rozhodla o vytvorení novej generácie systému TARGET2.⁹³

19.11.2007 bola zahájená činnosť novej verzie tohto systému, a to systém TARGET2. Táto aktualizácia systému vyplynula hlavne z dôvodu rozšírenia Európskej únie, i z vývoja informačných technológií. Decentralizovanú štruktúru oproti TARGET-u nahradila technicky centralizovaná platforma (tzv. Single Shared Platform - SSP), poskytovaná národnými bankami Nemecka, Talianska a Francúzska. Táto platforma podporuje uniformné bankové operácie, čím výrazne prispieva k hladkému a efektívnemu spracovaniu platieb. Na viac sú po novom k dispozícii i rôzne sofistikované nástroje na riadenie likvidity alebo harmonizované procedúry vysporiadania na pridružených systémoch (napríklad vysporiadanie operácií s cennými papiermi).⁹⁴

Hlavné ciele systému TARGET2 :

- podpora implementácie monetárnej politiky Eurosystemu⁹⁵ a fungovania eurového devízového trhu,
- minimalizácia systémového rizika,
- zvýšenie efektivity cezhraničných úhrad v eurách.⁹⁶

TARGET2 oproti svojmu predchodcovi umožňuje účasť v systéme aj krajinám, ktoré ešte neprijali euro ako svoju domácu menu, a tak rozširuje svoju pôsobnosť.⁹⁷ S prijatím eura je účasť v systéme TARGET2 povinnou, avšak pre prístupujúce krajiny predstavuje možnosť uľahčenia vysporiadania si eurových transakcií, pričom použitie tohto systému je povinné pre

⁹³ KUBRANOVÁ, Magdaléna, SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo ekonóm, 2009, s. 27-28.

⁹⁴ URL: < <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/largepayments.aspx/> > [cit. 17.februára 2014].

⁹⁵ Eurosystem predstavuje monetárnu autoritu pre Európsku menovú úniu, a tvoria ho ECB a centrálné banky členských štátov.

⁹⁶ URL: < <http://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/vision/html/index.en.html> . / > [cit. 17.februára 2014].

⁹⁷ Priamy a nepriamy účastník. Priamy účastník je subjekt, ktorý má priamy prístup k národnému systému RTGS a vlastní účet RTGS v príslušnej národnej centrálnej banke. Priamym účastníkom národného systému RTGS sa môže stať iba dohliadaná úverová inštitúcia, ktorá má sídlo v krajine do EHP, resp. výnimočne so súhlasom príslušnej národnej centrálnej banky aj ďalšie vymedzené subjekty. Nepriamym účastníkom je inštitúcia, ktorá nemá vlastný RTGS účet, napriek tomu je však národným RTGS systémom uznaná, podlieha jeho pravidlám a je ju možné v TARGET2 priamo kontaktovať. Všetky transakcie nepriameho účastníka sa vykonávajú na účte priameho účastníka, ktorý súhlasil s jeho zastupovaním.

všetky eurové operácie. K dátumu vypracovania tejto práce bolo účastníkmi systému TARGET2 19 centrálnych bánk krajín eurozóny a iných piatich centrálnych bánk⁹⁸Európskej únie.⁹⁹

TARGET2 je jeden z najväčších zúčtovacích systémov vo svete spolu so systémom FEDWIRE – platobný systém US Federal Reserve Bank a systémom CLS – Continuous Link Settlement – globálny systém pre zúčtovanie operácií na FX trhoch. Od začiatku riešenia bol systém po právnej a ekonomickej stránke chápaný ako združenie národných systémov RTGS. Každá účastnícka centrálna banka tak naďalej prevádzkuje svoj systém RTGS a riadi si vzťahy so svojimi zákazníkmi (účastníkmi platobného systému samostatne, t.j. vedie im účty, uzatvára zmluvy atď. Len poskytovanie a prevádzku technickej platformy vykonáva konzorcium „3CB“.¹⁰⁰ Takéto riešenie má výhody v tom, že odpadávajú náklady na prevádzku technických platforiem na strane centrálnych bánk a technická koncentrácia by mala postupne priniesť znižovanie konečných cien a skracovanie doby potrebnej na finalizáciu zúčtovacieho procesu v cezhraničných prevodoch. Ako nevýhody možno uviesť zvýšenie cien za realizáciu domácich prevodov RTGS a zvýšenie nákladov v súvislosti s intenzívnejším využívaním podstatne nákladnejších služieb SWIFT.

Cenová politika systému TARGET2 je založená na jednotnej cenovej štruktúre za poskytovanie základných služieb. Eurosystem touto zmenou sleduje rozdiely v cenách za domáce a cezhraničné transakcie, ako aj dosahovanie nákladovej efektívnosti.¹⁰¹

4.2.2. SEPA

SEPA (Single Euro Payment Area) alebo inak Jednotný európsky platobný priestor predstavuje európsky integrovaný trh služieb platobného styku, kde neexistuje žiadny rozdiel medzi cezhraničnými a vnútroštátnymi platbami. SEPA je oblasť, v ktorej budú môcť spotrebiteľia, podniky a ďalšie hospodárske subjekty realizovať a prijímať platby v eurách, či už v rámci jednej krajiny alebo medzi jednotlivými krajinami, za rovnakých podmienok, práv a povinností a bez ohľadu, kde sa nachádzajú. Riadiacim a koordinačným orgánom projektu SEPA bola EPC (European Payment Council) – Európska platobná rada, ktorú v júni 2002 založili zástupcovia 50 európskych bánk a asociácií.¹⁰²

⁹⁸ K 17.2.2014 ide o centrálné banky Bulharska, Dánska, Lotyšska, Poľska a Rumunska.

⁹⁹ URL: < <http://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/countries/html/index.en.html/> > [cit. 17.februára 2014].

¹⁰⁰ 3 centrálné banky : Banque de France, Banca d'Italia a Deutsche Bundesbank.

¹⁰¹ KUBRANOVÁ, Magdaléna, SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo ekonóm, 2009, s. 29-30.

¹⁰² PAVELKA, Ľuboš. *Medzinárodný platobný styk v podmienkach EÚ*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008, str.50.

V Európskej únii sa ročne realizuje takmer 30 miliárd bezhotovostných transakcií, realizovaných poväčšine v krajinách eurozóny. Pôsobenie jednotného trhu silnie, čo vytvára tlak na zjednotenie platobných nástrojov v európskych krajinách. Základný predpoklad harmonizovaného trhu platieb, zavedenie jednotnej meny bol splnený. Ale až zavedením SEPA sa taktiež z bezhotovostných platobných transakcií stáva geograficky nezávislá komodita. Základným poslaním tohto projektu je predovšetkým úplné odstránenie hraníc pre vykonávanie finančných transakcií v mene euro.¹⁰³ Základ realizácie tohto projektu preto predstavovala nutnosť zjednotenia veľmi nejednotných vnútroštátnych úprav platobného styku zapojených štátov. Právny rámec priniesla implementácia smernice o platobných službách v roku 2009, ktorá položila základne kamene pre SEPA. Zainteresované strany museli vytvoriť čo najkvalitnejšie technické aj právne predpoklady pre realizáciu SEPA do konca roka 2010 a na tento proces vedúci k jej realizácii dohliadali a stále dohliadajú Európska komisia a ECB¹⁰⁴.

Hlavné princípy SEPA podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č.260/2012 sú :

- jednotná mena,
- jednotné postupy pri spracovaní úhrad, jednotné pravidlá a štandardy,
- ustanovenie IBAN - u ako jediného identifikátora účtu a BIC kódu ako žiaducu adresu banky,
- dostupnosť naprieč Európou,
- princíp rovnakého poplatku,¹⁰⁵
- jednotné platobné inštrumenty v rámci jednotného priestoru,
- jednotný právny rámec (jednotné lehoty na spracovanie príkazov a inkás),
- jednotné XML formáty platobných príkazov (na základe normy ISO 20022).¹⁰⁶

Výhody, ktoré by mala SEPA prinášať sú :

- možnosť spojiť sa s hocijakým účtom v rámci SEPA z jedného tuzemského účtu,
- transparentnosť poplatkov,
- jednotný právny rámec pre poskytovanie platobných služieb,

¹⁰³ GREGOROVÁ, Jaroslava. *SEPA – ďalší meta v jednotnom evropském platebním styku*. Finance.cz [online]. 29. 1. 2010 [cit. 20. 2 2014]. Dostupné z: <<http://student.finance.cz/zpravy/finance/250315-sepa-dalsi-meta-v-jednotnem-evropskem-platebnim-styku/?MailcenDivLogin=1/>> .

¹⁰⁴ Európska centrálna banka

¹⁰⁵ Ide o princíp, keď poplatky za cezhraničné platby v eurách a poplatky za platby uskutočňované v eurách vnútri členského štátu budú rovnocenné.

¹⁰⁶ URL: <<http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/migration/html/index.en.html/>> [cit. 20.februára 2014].

- záväzné lehoty spracovania (max. 3 dni),
- novú schému inkasa SEPA Direct Debit spoločnú pre celý priestor,
- neobmedzenú akceptáciu platobných kariet v celej EÚ,
- rýchlejšie jednoduchšie, spoľahlivejšie a bezpečnejšie spracovanie a vysporiadanie platieb,
- jednotnú schému spracovania platieb v celej EÚ umožňujúca rozvoj doplnkových služieb,
- jednotný XML formát úhrad.¹⁰⁷

Na záver k projektu SEPA by som rada spomenula ešte jeho tri platobné nástroje, na ktoré sa hlavne zameriava, a tými sú :

- SEPA Credit Transactions (definuje spoločné pravidlá a procedúry pre poskytovateľov platobných služieb v oblasti úhrad v eurách),
- SEPA Direct Debit (definuje spoločné pravidlá a procedúry pre poskytovateľov platobných služieb v oblasti priamych inkás v eurách),
- SEPA Cards Framework (právny rámec základných princípov pre SEPA platby kartami, ktorými sa musia prispôbiť všetci vydavatelia a príjemcovia kariet, kartové systémy a prevádzkovatelia).¹⁰⁸

4.2.3. Ostatné platobné systémy EÚ

V tejto podkapitole by som rada spomenula ešte niekoľko ďalších platobných systémov v rámci EÚ, ktoré považujem za významné, a preto dôležité nevynechať. Medzi ne patria platobné systémy :

1. STEP – STEP1, STEP2
2. EURO1
3. CLS

1.STEP – STEP1, STEP2

STEP1 je cezhraničný retailový platobný systém, ktorý bol vyvinutý v rámci EBA, ktorého hlavným cieľom je skrátenie doby prevodu, podpora používania bankových štandardov s cieľom posilniť používanie STP medzi bankami. Systém bol sprevádzkovaný v novembri roku 2000.¹⁰⁹

¹⁰⁷ URL: <http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/indicatorhttp://www.europeanpaymentscouncil.eu/content.cfm?page=bank_customers/html/index.en.html. > [cit. 20. februára 2014].

¹⁰⁸ URL: <<http://www.ecb.int/paym/sepa/about/instruments/html/index.en.html>. > [cit. 20. februára 2014].

¹⁰⁹ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platobní styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 326.

Výhodou systému bola jeho otvorenosť pre všetky banky pôsobiace v Európskej únii, i to, že nekladie vysoké nároky na vstup do systému ako EURO1. Ďalšou výhodou je fakt, že pri vstupe do STEP1 si banka vyberá jednu banku s prístupom do systému EURO1 (ktorá následne vystupuje ako vysporiadacia banka), takže banky v STEP1 majú priamy prístup k všetkým účastníkom oboch systémov.¹¹⁰

V apríli roku 2003 zahájila EBA¹¹¹ činnosť systému STEP2, tak aby spĺňal požiadavky na cezhraničné platby v eurách stanovené nariadením Európskej komisie 2560/2001, a tým je významný pre migráciu bankového priemyslu smerom k naplneniu iniciatívy SEPA.

STEP2 je vysoko automatizovaný, jednoduchý na používanie a založený na široko akceptovaných bankových štandardoch a modernej technológii. Prijíma a odosiela aj množstvo hromadných platieb, čím prispieva k efektívnosti a zníženiu nákladov.¹¹²

2. EURO1

EURO1 je cezhraničný platobný systém spracovávajúci eurové platby veľkých objemov v rámci jedného dňa, ktorý je prevádzkovaný EBA. Pôvodne bol označovaný ako európsky clearingový systém (ESC) a bol určený pre európsku menovú jednotku ECU¹¹³. Pre prístup do systému sú nastavené veľmi prísne kritériá, preto nemá systém veľký počet účastníkov. Odlišne od TARGET – u, nazhromaždené platobné príkazy sa vysporadúvajú až na konci dňa kompenzáciami medzi členskými bankami, jedná sa teda o nettingový systém.¹¹⁴

3. CLS

CLS je viacmenový systém pre zúčtovanie devízových operácií na základe PVP¹¹⁵ pracujúci v reálnom čase. Transakcie sú účtovo vyrovnávané CLS bankou, u ktorej majú členovia systému otvorené viacmenové účty.¹¹⁶

Systém bol uvedený v roku 2002 a je vlastnený hlavnými bankami na devízovom trhu. V súčasnosti operuje so 17 menami.¹¹⁷

¹¹⁰ URL: <https://www.ebaclearing.eu/Overview-N=S1_Overview-L=EN.aspx> [cit. 20.februára 2014].

¹¹¹ Euro Banking Association, Clearing Company SA

¹¹² URL: <<https://www.ebaclearing.eu/STEP2-N=STEP2-L=EN.aspx>> [cit. 20.februára 2014].

¹¹³ European unit

¹¹⁴ PANTŮČKOVÁ, Jitka. *Platební styk v Evropské unii*. Bankovníctví.Ihned.cz [online]. 15. 3. 2003

[cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: http://bankovnictvi.ihned.cz/c4-10066520-13502430-900000_d-platebni-styk-v-evropske-unii.

¹¹⁵ Payment Versus Payment – ide o mechanizmus v zmenách devíz, kedy transfer jednej meny je uskutočnený len v prípade transferu druhej s neodvolateľnosťou.

¹¹⁶ SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007, s. 327.

¹¹⁷ URL: <<http://www.cls-group.com/About/Pages/default.aspx>> [cit. 20.februára 2014].

Záver

Vo svojej práci som sa snažila popísať možnosti platobného styku ako v Českej republike, tak aj v rámci EÚ. Priblížila som prostriedky potrebné pre vykonávanie platobného styku, a to ako bezhotovostného platobného styku, tak aj hotovostného platobného styku v súčasnosti. Čo sa týka budúcnosti platobného styku, tak môžeme očakávať s veľkou pravdepodobnosťou rozširovanie platobných možností na internete, transakcií spracovávaných v reálnom čase a rôzne alternatívy k platobným kartám - už v dnešnej dobe môžeme platiť napríklad čipmi v mobilných telefónoch využívajúcich bezkontaktnú formu prenosu dát.

V prvej kapitole som chcela najprv priblížiť základné pojmy danej témy, aby sme sa v nasledujúcich častiach mohli vyjadrovať odborne a aby boli všetky termíny jasné. Vybrala som len tie, ktoré pokladám za nosné v mojej práci. Samozrejme, že je nepočítne viac dôležitých pojmov v oblasti platobného styku. Vybrané termíny sú len minimum, ktoré som považovala za nevyhnutné.

V druhej a tretej časti som sa rozhodla venovať už konkrétne predmetu mojej práce, a to bezhotovostnému a hotovostnému platobnému styku. Pri bezhotovostnom platobnom styku som sa zamerala na jeho delenie, spomenula som najdôležitejšie nástroje a jeho legislatívnu úpravu. Pri hotovostnom platobnom styku som upriamila pozornosť hlavne na jeho nástroje, teda bankovky a mince, keďže práve o ne pri hotovostnom platobnom styku ide a taktiež som spomenula azda dva najvýznamnejšie zákony upravujúce hotovostný platobný styk. Podotýkam, že legislatívna úprava je širšia, zákony vybrané mnou považujem ja osobne za nevyhnutné spomenúť, keď chcem načrtnúť problematiku hotovostného platobného styku.

V záverečnej kapitole som chcela prekročiť hranice Českej republiky a venovať sa širšiemu okruhu platobného styku, a to platobného styku v rámci Európskej únie. Najprv som chcela spomenúť systém CERTIS, ktorý je využívaný v ČR a v druhej podkapitole som už potom rozobrala hlavné platobné systémy EÚ, za ktoré považujem hlavne platobný systém SEPA a TARGET2. Zvyšné významné platobné systémy som priblížila len v skratke.

Na úplný záver by som len rada dodala, že na tejto práci som pracovala rada. Dozvedela som sa veľa významných faktov a nazrela do veľmi zaujímavých tém, o ktoré sa rozhodne plánujem zaujímať sa aj do budúcnosti, keďže finančné právo je presne tým odvetvím, v ktorom by som chcela pôsobiť. Nakoniec by som rada dodala jeden citát od pána Tomáša

Baťu , ktorý vystihuje môj postoj k peniazom ako takým : „ Kto sa naháňa za peniazmi, nikdy ich nedohoní. Robte svoju prácu lepšie než sused a peniaze za vami pribehnú samé.“

Prílohy

Príloha č.1

Nominálna hodnota	V obehu v mil. Kč	Podiel v %	V obehu v mil. kusov	Podiel v %	Počet ks pripadajúcich na 1 obyvateľa ČR
Bankovky					
5 000 Kč	126 758,8	28,7 %	25,4	6,8 %	2,4
2 000 Kč	145 092,1	32,8 %	72,5	19,3 %	7,0
1 000 Kč	124 544,1	28,2 %	124,5	33,1 %	12,0
500 Kč	15,571,2	3,5 %	31,1	8,3 %	3,0
200 Kč	10 550,2	2,4 %	52,8	14,0 %	5,1
100 Kč	5 260,1	1,2 %	52,6	14,0 %	5,1
50 Kč	588,2	0,1 %	11,8	3,1 %	1,1
20 Kč	103,9	0,0 %	5,2	1,4 %	0,5
Bankovky celkom	428 468,6	97,0 %	375,9	100,0 %	36,1
Mince					
50 Kč	4 295,5	1,0 %	85,9	4,6 %	8,3
20 Kč	3 198,2	0,7 %	159,9	8,6 %	15,4
10 Kč	1 852,4	0,4 %	185,2	9,9 %	17,8
5 Kč	1 080,4	0,2 %	216,1	11,6 %	20,8
2 Kč	770,3	0,2 %	385,2	20,6 %	37,0
1 Kč	471,6	0,1 %	471,6	25,2 %	45,3
0,50 Kč	183,0	0,0 %	366,0	19,6 %	35,2
Mince celkom	11 851,4	2,7 %	1 869,9	100,0 %	179,8
Pamätné	1 526,7	0,3 %	2,2		

mince¹¹⁸					
Celkom	441 846,7	100,0 %	2 248,0		215,9

Príloha č.2

Hodnota	Kov	Hmotnosť (g)	Priemer (mm)
1 Kč	niklom pokovaná ocel'	3,60	20,00
2 Kč	niklom pokovaná ocel'	3,70	21,50
5 Kč	niklom pokovaná ocel'	4,80	23,00
10 Kč	meďou pokovaná ocel'	7,62	24,50
20Kč	mosadzou pokovaná ocel'	8,43	26,00
50 Kč	ocel', medzikružie pokované meďou stred mosadzou	9,70	27,50 Stred : 17,00 ¹¹⁹

¹¹⁸ Pamätne mince sú mince, ktoré vyhláška ČNB na základe zákona o ČNB označuje za pamätnú mincu.

¹¹⁹ URL: <http://colnect.com/sk/coins/list/series/76375-1993-today_Circulation/country/1165-%C4%8Cesk%C3%A1_republika> [cit. 9. februára 2014].

Použitá literatura a zdroje

1.Monografie

- BAKEŠ a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H.Beck, s.r.o., 2012.
- DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha : Linde, 2005.
- GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc : ISBN, 2009.
- GRÚŇ, Lubomír, ČERNÝ, Michal. *Malý slovník finanční, bankovní a obchodní*. Olomouc : ISBN, 2006.
- JANČÍKOVÁ, Eva. *Medzinárodný platobný styk*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2009.
- JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2004.
- KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Brno : Computer Press, a.s., 2005.
- KOLEKTIV AUTOROV. *Bankovníctví*. Bankovní institut, a.s., 2006.
- KUBRANOVÁ, Magdaléna. SOCHOR, Milan. *Platobný styk a platobná schopnosť podniku*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2009.
- MÁČE, Miroslav. *Platební styk*. Praha: Grada Publishing, 2006.
- PAVELKA, Luboš. *Medzinárodný platobný styk v podmienkach EÚ*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008.
- REVENDA, Zbyněk a spol. *Peňežní ekonomie a bankovníctví*. Praha : Managment press, 2012.
- SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Praha : Managment press, 2012.
- SCHLOSSBERGER, Otakar, SOLDÁNOVÁ, Marcela. *Platební styk*. Bankovní institut, Praha, 2007.

2.Právne predpisy a podobné zdroje

- Beran a spol. Komentář k zákonu o platebním styku. 1. vydání. Praha : Nakladatelství C.H.Beck, 2011.
- Zákon č. 219/1995 Sb. devizový zákon
- Zákon č.240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)
- Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (praní špinavých peněz)
- Zákon č.254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti

Zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání

Zákon č. 284/2009 Sb., o platobním styku, ve znění pozdějších předpisu

3. Internetové zdroje

GREGOROVÁ, Jaroslava. *SEPA – další meta v jednotném evropském platebním styku*.

Finance.cz [online]. 29. 1. 2010 [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://student.finance.cz/zpravy/finance/250315-sepa-dalsi-meta-v-jednotnem-evropskem-platebnim-styku/?MailcenDivLogin=1/>>.

HEAKAL, Reem. *What is the quantity theory of Money?* Investopedia.com, 2. mája 2012. [cit. 5. februára 2014]. Dostupné na <<http://www.investopedia.com/articles/05/010705.asp>>.

PANTŮČKOVÁ, Jitka. *Platební styk v Evropské unii*. Bankovníctví.Ihned.cz [online]. 15. 3. 2003 [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z: http://bankovnictvi.ihned.cz/c4-10066520-13502430-900000_d-platebni-styk-v-evropske-unii>.

URL: <[http://www. http://totalmoney.sk/slovník/B/bezhotovostny-platobny-styk/](http://www.totalmoney.sk/slovník/B/bezhotovostny-platobny-styk/)> [cit. 14. januára 2014].

URL: <[http://www. http://totalmoney.sk/slovník/H/hotovostny-platobny-styk/](http://www.totalmoney.sk/slovník/H/hotovostny-platobny-styk/)> [cit. 14. januára 2014].

URL: <[http://www. http://totalmoney.sk/slovník/T/tuzemsky-platobny-styk/](http://www.totalmoney.sk/slovník/T/tuzemsky-platobny-styk/)> [cit. 14. januára 2014].

URL: <<http://www.myukinfo.com/sk/peniaze/bankovnictvo-vo-velkej-britanii/typy-bankovych-uctov/>> [cit. 21. januára 2014].

URL: <<http://totalmoney.sk/slovník/Z/zahranicny-platobny-styk-medzinarodny-platobny-styk/>> [cit. 22. januára 2014].

URL: <<http://www.bankovníkod.cz/swift-kody-bank/>> [cit. 22. januára 2014].

URL: <<http://www.banky-na-slovensku.sk/seky/>> [cit. 22. januára 2014].

URL: <<http://www.fininfo.sk/sk/financne-produkty/zabezpecovacie-nastroje-k-uverovym-produktom/zmenky/>> [cit. 22. januára 2014].

URL: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-136#cast1> /> [cit. 5. februára 2014].

URL: <http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/struktura_/index.html/> [cit. 5. februára 2014].

URL : <<http://wess.blog.cz/1102/bankovky-a-statovky>> [cit. 5. februára 2014].

URL : <<http://www.stc.cz/p-4-statut.html>> [cit. 5. februára 2014].

URL : <<http://www.stc.cz/p-5-predmet-podnikani.html?p=5>> [cit. 5. februára 2014].

URL : <http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php?page_id=3693&buxus_svettisku=f> [cit. 9. februára 2014].

URL: <http://colnect.com/sk/coins/list/series/76375-1993-today_Circulation/country/1165-%C4%8Cesk%C3%A1_republika> [cit. 9. februára 2014].

URL: <<http://leccos.com/index.php/clanky/mince-kurantni>> [cit. 9. februára 2014].

URL: <<http://www.sberatel.com/mince/zachovalosti>> [cit. 9. februára 2014].

URL: <<http://www.ceskamincovna.cz/o-nas-333/>> [cit. 9. februára 2014].

URL: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html/> [cit. 17. februára 2014].

URL: <http://europa.eu/about-eu/index_en.htm/> [cit. 17. februára 2014].

URL: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/facts/orga/html/or_001.sk.html/> [cit. 17. februára 2014].

URL: <<http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/PaymentsSystems/largepayments.aspx/>> [cit. 17. februára 2014].

URL: <<http://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/vision/html/index.en.html./>> [cit. 17. februára 2014].

URL: <<http://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/countries/html/index.en.html/>> [cit. 17. februára 2014].

URL: <<http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/migration/html/index.en.html/>> [cit. 20. februára 2014].

URL: <http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/indicatorhttp://www.europeanpaymentscouncil.eu/content.cfm?page=bank_customers/html/index.en.html.> [cit. 20. februára 2014].

URL: <<http://www.ecb.int/paym/sepa/about/instruments/html/index.en.html.>> [cit. 20. februára 2014].

URL: <https://www.ebaclearing.eu/Overview-N=S1_Overview-L=EN.aspx> [cit. 20. februára 2014].

URL: <<https://www.ebaclearing.eu/STEP2-N=STEP2-L=EN.aspx>> [cit. 20. februára 2014].

URL: <<http://www.cls-group.com/About/Pages/default.aspx>> [cit. 20. februára 2014].

Abstrakt

Diplomová práca sa zaoberá problematikou platobného styku v rámci Českej republiky, ale aj na medzinárodnej úrovni. Platobný styk je peňažný vzťah medzi platcom a príjemcom, ktorý je uskutočňovaný v určitých formách dohodnutými platobnými inštrumentmi buď priamo medzi nimi alebo prostredníctvom k tomu určených subjektov. Podľa spôsobu platenia ho môžeme rozdeliť na hotovostný a bezhotovostný.

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná základnými pojmom platobného styku. V druhej kapitole sa zaoberám bezhotovostným platobným stykom a jeho delením. V tretej kapitole zas rozoberám hotovostný platobný styk, jeho právnej úprave a problematiku bankoviek a mincí. Štvrtá kapitola je venovaná platobným systémom v Českej republike a Európskej únii. Na záver podávam zhrnutie svojich poznatkov.

Kľúčové slová : peniaze, mena, platobný styk, hotovostný platobný styk, bezhotovostný platobný styk, mince, bankovky, platobný systém.

Abstract

This diploma thesis deals with the system of payments in Czech republic but also on the international level. System of payments is a pecuniary relationship between the payer and the payee, which is realized in certain forms agreed by instruments of payments either directly by and between them or by means of the given subjects. Pursuant to the means of payment we can divide the system of payments to cash and cashless.

Thesis is divided into four chapters. The first chapter is dedicated to fundamental terms of system of payments. The second chapter is dealing with cashless forms of payments and their division. The third chapter analyzes cash form of payment, its legal regulation and topic of notes and coins. The fourth chapter is dedicated to method of payments in Czech republic and European Union. At the end I'm presenting the outcomes of my research in this area.

Key words : money, currency, system of payments, cash system of payments, cashless system of payments, coins, notes, method of payments.